

ŠVIIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1944

No. 4

JIS SUGRYZO...

KNYGU RINKINYS
 J. K. KARAZIJA
 WORCESTER, MASS. 01610

ZILKES V. DORCHESTER ST. 11

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Vėl Pakilo Naujajam gyvenimui	111
25-ių Metų Sukaktis. V. T.	112
Kas Bus Amerikoj po Karo? A. B.	115
Žalgiriečių ir Vilniečių Žygiai. R. Sarmaitis	117
Artisto Naujasis Kelias	119
Verksmas. Pasakėčia. Petras Cvirka	120
Kovotojai už Lietuvos Laisvę. Paveikslai	127
Maironio Kūryba. Ant. Venclova	129
Šeštoji Giesmė. (Iš “Jaunosios Lietuvos”). Maironis	132
Tylos Sekundės. (Pasakojimas.) Juozas Baltušis	133
Daina apie Karžygę. Eilėraštis. Salomėja Nėris	135
Apkaso žiedeliui. Eilėraštis. St. Rimantas	136
Donelaitis. Eilėraštis. Salomėja Nėris	136
Lietuvos Kovūnams. Eilėraštis. A. Dagilis	137
Partizanams. Eilėraštis. A. Dagilis	137
Žadėta Zemė. Eilėraštis. Kostas Korsakas	138
Kelių Nepastoja. Eilėraštis. St. Jasilionis	138
Nesulaukimas. Eilėraštis. Liudas Gira	139
Vaistingi Lietuvos Laukų Augalai. Dr. J. F. Borisas	142

ŠVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakomingsis redaktorius: A. Bimba.

No. 4. Spalis-Lapkritis-Gruodis (October-November-December), 1944 Metai XI

Vėl Pakilo Naujajam Gyvenimui

Pasibaigė bausis trijų metų kryžiaus kelias. Lietuva vėl laisva! Tūkstančiai jos žmonių krito nacių teroro aukomis, tūkstančiai vergauja Vokietijoje, tūkstančiai geriausių jos sūnų ir dukrų praliejo savo kraują ir paaukojo savo gyvybes karžygiškoje partizaninėje kovoje namie bei rytų fronte. Bet Lietuva vėl laisva! Lietuva vėl stoja laikinai vokiškųjų grobikų nutraukton socialistinėn kūrybon.

Net ir tamsiausiose dienose mes nenustojome vilties. Mes sakėme: Jungtinės Tautos laimės, audringai ateis Raudonoji Armija, apvalys nuo hitlerinio brudo tarybinius kraštus, išlaisvins Pabaltijo kraštus ir trauks į Berlyną. Ta viltis pildosi: priešas spaudžiamas iš rytų ir vakarų. Klausimas tiktai laiko: hitlerinės žvėries dienos jau suskaitytos, Berlyne užplevėsuos Jungtinių Valstijų, Tarybų Sąjungos ir Anglijos vėliavos!

Lietuvon sugryžo tarybinė vyriausybė su Justu Paleckiu pryšakyje. Lietuvos liaudis ją pasitiko džiaugsmo ašaromis. Iš Lietuvos, kaip žiurkės nuo skęstančio laivo, pabėgo, kurie suspėjo, kvisingai ir hitleriniai kriminalistai. Vieni jų Vokietijoje, kiti Švedijoje. Ant išlaisvintos Lietuvos jie spjauto keršto ir desperacijos ugnimi.

Prieš Lietuvos žmones ir jų vyriausybę stovi milžiniški darbai: atsteigti

tvarkos ir darbo organus, beveik iš nieko statyti laisvą socialistinį gyvenimą. Sunku buvo 1940 metais, kai Lietuvos liaudis nusikratė smetoninės pavietrės, dabar dar sunkiau, nes dabar, po trijų metų žiaurios okupacijos ir teroro, šalis daug daugiau nualinta.

Mes, Amerikos lietuviai, nepamiršime savo senojo krašto. Mes visuomet atidavome talkon savo broliams ir seserims jų kovoje už laisvę ir naują gyvenimą. Mes ateisime talkon ir dabar.

Tegul Lietuvos žmonės ir vyriausybė žino: mes dalinamiesi su jais išlaisvinimo džiaugsmu. Mes padėsime jiems užsigydyti karo žaizdas! Lai nesidrovį jie į mus šauktis, mūsų pagalbos prašyti.

Kai 1940 metais Smetonos diktatūra tapo nuversta ir Lietuvos žmonės nusitarė apseiti be ponų ir išnaudotojų, mes sakėme:

“Šviesa ir tiesa paėmė viršų. Dabar triumfuoja Lietuvos liaudis.

“Mirė senoji Lietuva. Gimė Naujoji Lietuva.

“Lai gyvuoja *Naujoji Lietuva!*”*

Dabar, kai Lietuvai vėl patekėjo laisvės saulė, mes sakome:

Amžinoji garbė kritusiesiems kovoje už Lietuvos ir visos žmonijos laisvę!

Lai gyvuoja vėl pakilus naujajam gyvenimui Lietuva!

*Naujoji Lietuva Faktų ir Dokumentų Šviesoje, p. 166.

25-ųjų Metų Sukaktis

V. T.

Jungtinių Valstijų Komunistų Partija gyvavo 25 metus, tarnaudama darbininkų judėjimui ir Amerikos žmonių dauguomenei.

Beinant Antrajam pasauliniam karui, taip pakeitėjo Amerikos santykiai su kitais kraštais ir sąlygos namie, kad reikėjo pakeisti komunistinio veikimo būdus. Komunistų judėjimas Jungtinėse Valstijose turėjo atitikti darbo ir gyvenimo reikalus karo metu ir pokariniu laikotarpiu. Kitaip jis nustotų vertės, taptų sausa šaka arba net skerspaine socialiai pažangai.

Amerikos Komunistų Partija 1944 m. gegužės 20-23 d., todėl, tapo pakeista į Politinę Komunistų Sąjungą, per suvažiavimą New Yorke.

Pakeitimas buvo padarytas keliais svarbiais sumetimais. Reikėjo vienyti tautos jėgas greitesnei pergalei prieš fašistų Ašį; o komunistų veikimas kaip atskiros partijos dalinai atitraukdavo nuo bendro politinio veikimo su amerikiečių dauguomene senosiose didžiosiose partijose. Komunistų Partijos pasilaikymas tokiu laikotarpiu, be to, buvo apčiuopiamesnė priekabė reakcininkams kalbėti ir rašyti, kad komunistai siekią imti Amerikos valdžią į savo rankas, girdi, panašiai kaip Rusijoje.

TEHERANO IR MASKVOS KONFERENCIJOS.

Kitas dalykas, diktavęs pakeist Komunistų Partiją į Politinę Komunistų Sąjungą, buvo Maskvos ir Teherano konferencijų tarimai, kuriuos padarė Jungtinių Valstijų, Sovietų Sąjungos ir Anglijos atstovai.

Tos konferencijos nutarė, kad šios trys didžiosios valstybės ne tik sąlydžiai kovos karui laimėti, bet ir po karo glaudžiai veiks išvien taikai palaikyti ir bendradarbiaus tarpusavyje ūkiniais-ekonominiiais reikalais. O toks Amerikos, Sovietų ir Didžiosios Britanijos bendradarbiavimas užtikrina pasaulinę taiką daugeliui gentkarčių ir žada progą geresniam liaudies gyvenimui, be huverinių krizių.

Pats jau Politinės Komunistų Sąjungos vardas rodo, jog amerikiečių komunistų organizacija nedalyvaus kaip atskira partija su savais kandidatais rinkimuose. Jinai veiks per senąsias demokratų bei republikonų partijas ir vietines darbo partijas, remdama tokius kandidatus, kurių politika tarnauja dauguomenės reikalams. Tai žymia dalim todėl, kad su senosiomis partijomis pastaraisiais metais juo labiau sutapo nauji milijonai organizuotų ir geriau politiniai prasiblaivusių darbo žmonių.

Darbininkai, veikdami dviejų senųjų partijų rėmuose, laimėjo teisę laisvai organizuotis į unijas, vesti derybas per savo bendrus atstovus dėl algų ir kitų darbo sąlygų, gauti nedarbo ir senatvės pensiją; o darbo unijos, ypač pasinaudodamos įstatymais, išleistais prieš Roosevelto valdžios, trumpu laiku išaugo nuo 3 iki 13 milijonų narių. Remiantis Wagnerio algų-valandų ir darbo santykių įstatymais, galima beveik visiems už algą dirbantiems žmonėms susiorganizuoti į unijas, gauti geresnes algas, reiškia, ir daugiau reikmenų-dirbinių išpirkti, taigi ir krizių pavojų mažinti.

Už tokius pagerinimus kovojo Komunistų Partija, bet patys pagerinimai įtikino milijonus Amerikos darbininkų, kad politiniai veikdami per senąsias partijas, jie galės dar toliau socialiai ir ekonominiai progresuoti. Tai gi daugiau darbo žmonių pradėjo dalyvauti senųjų partijų politikoje. Tuo būdu šių partijų sudėtis šiandien jau ne ta pati, kaip, sakysime, pirm dešimties metų.

NUO SOCIALISTŲ Į KOMUNISTŲ PARTIJĄ.

Pirmieji Amerikos komunistų būriai susidarė iš Socialistų Partijos narių. O Socialistų Partija buvo įkurta 1901 metais. Ji atsirado tuo laiku, kai pakilo didieji trustai-monopolijos su savo priespauda darbininkams ir ėmė plėstis amerikinis imperializmas. Socialistų Partijos eilėse auklėjosi tokie darbininkų va-

dai, kaip Debs, Ella Reeve Bloor, William Z. Foster, Wm. D. Haywood, Robert Minor, Earl Browder ir Clevelando laivakrovio sūnus, C. E. Ruthenberg, kuris paskui tapo žymiausiu Komunistų Partijos kūrėju.

Per tų laikų kovas su kapitalistais dėl darbininkų teisių augo Socialistų Partija. Socialistų savaitraštis "Appeal to Reason" 1912 m. pasiekė 985,000 skaitytojų. William J. Bryan, anais laikais buvęs demokratų kandidatas į prezidentus, sakė, jog demokratų partija turi priimti pažangesnę politiką, jeigu nori sulaikyti minias nuo socialistinio judėjimo. Theodoras Rooseveltas, suorganizavęs savo Bull Moose Partiją, nusikopijavo faktinai visą Socialistų Partijos programą, išskyrus tiesioginį raginimą panaikinti kapitalizmą, kaip kad pastebėjo Leninas.

Atrodė, bus proga išsivystyti trečiai didžiai, darbininkiškai partijai greta demokratų ir republikonų partijų, tarp kurių beveik niekas nematė jokio tikro skirtumo. Bet Socialistų Partija neišaugo į masinę partiją.

Socialistų Partijos turinys tolydžio siaurėjo. Advokatai ir kiti profesionalai jos vadai laikėsi virš kasdieninių minių. Socialistų Partija virto rinkimų mašinėlė vienam kitam vadui praveisti į valdinę vietą.

Reikalas paprastus darbininkus organizuoti į industrines unijas iššaukė platų IWW (Industriinių Pasaulio Darbininkų) judėjimą. IWW vedė visą eilę puikių kovų, tiesa, be politiniai-marksistinės krypties, užtat su anarcho-sindikalistiniais palinkimais.

Ažuot ėjus į tas minias, politiniai švietus jas ir padėjus organizuoti į pramonines unijas, Socialistų Partija neigė tą judėjimą ir net kovojo prieš jį. Toks socialistų vadovybės nusiteikimas taip pat kenkė jų partijai išsivystyti į masinę partiją.

Pirmojo pasaulinio, imperialistinio karo metu kapitalistai ėmė ypač žiauriai pulti darbo unijas. Tuo laikotarpiu buvo, tarp kitko, sudarytas ir sąmokslas prieš Tomą Mooney. Jam primetė žmogžudystę, bet tikrumoje Mooney buvo nusmerktas mirti už tai, kad jis organizavo paprastus darbininkus į unijas. Tomui Mooney ginti išaugo didžiausias judėjimas pačioj Amerikos Darbo Federacijoj. Tai buvo dalinai ir politinis judėjimas, kuris pagyvino darbo unijas. Tas judėjimas pataravo ir kairiojo sparno išsivystymui Socialis-

tų Partijoje. Žymėtina, jog daugelis veiklių darbuotojų Tomui Mooney ginti paskui tapo Komunistų Partijos vadais.

Socialistų Partijos nariuose virė protestai prieš aną karą, nors vadai stengėsi juos sulaikyti. Jungtinės Valstijos tada karan įstojo 1917 m. Dauguma Soc. Partijos narių buvo taip nusistatę prieš tą karą, kad nepaprasta partijos konferencija, sušaukta St. Louis mieste, priėmė rezoliuciją, pasmerkdama jį kaip imperialistinį karą. Beveik visi pastovūs tos rezoliucijos rėmėjai paskui tapo Komunistų Partijos kūrėjais. Dauguma Socialistų Partijos narių surevoliucionėjo, o dauguma jos vadų virto juo ryškesniais oportunistais ir šovinistais.

RUSIJOS REVOLIUCIJA 1917 METŲ LAPKRITYJ.

Socialistinė rusų revoliucija buvo didysis šimtmečių įvykis; ir visos organizacijos, kurios buvo darbininkiškos arba vadinosi tokio-
mis, susidūrė su klausimu—pareikšt paramą Rusijos revoliucijai ar išstot prieš ją?

Senosios Socialistų Partijos įvairiuose kraštuose buvo pasidavusios kapitalistinio imperializmo intakai ir daugiausiai rėmėsi gerai apmokamais, išlavintų darbininkų sluoksniais, vadinamais "darbo aristokratija." Tos Socialistų Partijos išstojo prieš socialistinę Rusijos revoliuciją. Pats jų Antrasis Internacionalas buvo jau žlugęs nuo 1914 metų, kada jų vadai atvirai persimetė į savųjų imperialistų pusę.

Įsikūrė Trečiasis Internacionalas. Tada kilo klausimas—už ar prieš naująjį, Komunistinį Internacionalą?

AMERIKOS KOMUNISTŲ PARTIJOS ĮSTEIGIMAS.

Jungtinių Valstijų Komunistų Partija įsikūrė 1919 m. rugsėjo mėnesį, ir ją pradiniai sudarė dauguma Socialistų Partijos narių.

Soc. Partijos daugumenė norėjo prisidėti prie Komunistų Internacionalo. Morris Hillquit ir panašūs socialistų vadai tam priešinosi. Jie sakė, kad reikia padaryt keletą išimčių iš sąlygų dēlei įstojimo į Komunistų Internacionalą ir nekelt revoliucijos rėmimo klausimo, iki taika bus pasirašyta.

Socialistų Partijos daugumai—kairiajam sparnui vadovavo Ruthenbergas, su juo ben-

dradarbiavo Earl Browder, Israel Amter ir kiti.

1919 m. didžioji dauguma Socialistų Partijos narių per visuotinius balsavimus nutarė dėtis į Komunistų Internacionalą. O kai tik bet kuri tautinė Socialistų Sąjunga, partijos apskritys ar kuopa nubalsavo už Komunistų Internacionalą, tuoj Socialistų Partijos Vykdomasis Komitetas braukė laukan visas taip nutarusias organizacijas.

Kada balsavimai prasidėjo, Socialistų Partija turėjo 104,000 narių. Beskaitant balsus, Vykdomasis Komitetas išbraukė 78,000, ir partijoj teliko 26,000 narių. Dauguma išbrauktųjų, pasisakiusių už Komunistų Internacionalą, perėjo į besiorganizuojančią Komunistų Partiją.

Toliau Komunistų Partija gavo naujų rekrūtų iš kovingo darbininkų judėjimo, pakilusio per pokarinį krizį ir per samdytojų terorą prieš unijinius ir neorganizuotus darbininkus. Tais laikais ypač paskilbo kelių šimtų tūkstančių plieno darbininkų streikas, vadovautas Wm. Z. Fosterio.

Tapo suorganizuota Darbo Unijų švietimo Lyga (Sąjunga), ir Fosteris, Earl Browderis ir kiti komunistų vadai per šią organizaciją aiškino pamokas, gautas iš plienininkų, geliežinkelių, angliakasių ir kitų darbininkų kovų. Tatai paskui patarnavo ir įsikūrimui didžiosios industrinių unijų organizacijos, CIO.

LINKUI KOMUNISTŲ VIENINGUMO.

Daugelis narių, ateidami iš Socialistų Partijos ir bendrojo darbininkų judėjimo, atsinešė sektantizmą ir beprincipinius ginčus. Taigi tūlą laiką ėjo frakciniai vaidai tarp pačių komunistų ir net buvo susidariusios dvi atskiros Komunistų Partijos. Vienai vadovavo Ruthenbergas New Yorke; kitos centras buvo Chicagoje. Didžiausias komunistų vienytojas buvo Ruthenbergas.

Apsaugai nuo valdinių persekiojimų komunistai persiorganizavo į slaptą, pogrindinį veikimą. Sunkiausias laikas išgyvenus, buvo padaryta žingsnių linkui darbo partijos steigimo, pasiremiant darbininkų unijomis. Paskui buvo persiorganizuota į viešą Darbininkų (Komunistų) Partiją, o 1924 metais pradėta leisti dienraštis Daily Worker.

APSIVALYMAS NUO TROCKISTŲ.

1928 m. Komunistų Partija išbraukė daugumą trockistų-buchariniečių, kurie iš vidaus veikė prieš partiją ir buvo slapti Sovietų Sąjungos priešai. Dar, tačiau, užsiliko grupė lovestoniečių, kurie nelabai skyrėsi nuo trockistų, bet daugiau sekė Buchariną.

Jau 1927 m. kovo mėnesį buvo miręs Ruthenbergas, žymiausias tikslus komunistų jėgų vienytojas. Dar frakciniai vaidai nebuvo užsibaigę. Lovestonas taip manevravo tuose vaiduose, kad pasikėlė į aukščiausią partijos vadovybę ir faktinai valdė partiją per daugelį mėnesių. Bet 1929 m. partija pašalino ir lovestoniečius.

BROWDERIO VADOVYBĖ.

Komunistų Partija surado naują vadą asmenyje Earlo Browderio. Jo vadovybėje ir dalyvaujant plačiose minių kovose, Komunistų Partija dar pirmą kartą pasiekė tikrąją vidujinę vienybę. Su marksistine, plačiadarbininkiška Browderio politika Komunistų Partija atliko savo pareigas didžiosiose darbininkų kovose 1929 m., paskui judėjime dėl nedarbo pensijos ir senatvės apdraudos, ko voje už bedarbių šelpimą, karo veteranų maršavimuose ir tt.

IŠSTOJIMAS IŠ KOMUNISTŲ INTERNACIONALO

Per ryšius su Komunistų Internacionalu amerikinė Komunistų Partija išsiauklėjo į marksistinę partiją. Ji išmoko naudoti marksistinį metodą (būdą) sprendimui klausimų, paliečiančių plačiausius masių reikalus. O marksistinis metodas yra moksliniai spęsti klausimus besikeičiančiose sąlygose, atsižvelgiant į to laikotarpio galimybes.

Ryšų palaikymas su Komunistų Internacionalu karinėse sąlygose buvo beveik negalimas, o jau ir ne reikalingas. Jungtinių Valstijų komunistai turėjo uždavinių, kuriuos reikėjo išrišti grynai amerikinais demokratiniais būdais. Ideologiniai jie buvo jau gana subrendę savistoviai veikti. Todėl Amerikos Komunistų Partija ir išstojo iš Komunistų Internacionalo 1939 m. lapkričio mėnesį.

Toliau išsivystė tokia pasaulinė padėtis, kad reikėjo uždaryti patį Komunistų Internacionalą, ir jis tapo uždarytas. Prie viso to privedė naujųjų įvykių logika.

POLITINĒS KOMUNISTU SAJUNGOS TIKSLAI.

Pasaulinių ir amerikinių įvykių logika privedė ir prie to, kad Amerikos Komunistų Partija pasikeitė į Politinę Komunistų Sąjungą, o ši sąjunga pareiškė sekamus tikslus, išdėstyti įvade į jos konstituciją:

“Politinė Komunistų Sąjunga yra nepartinė amerikiečių organizacija; jinai, pasirem-dama darbininkų klase, praveda Washingtono, Jeffersono, Paine'o, Jacksono ir Lincoln tradicijas (padavimus) pasikeitusiose šiandieninės pramoninės visuomenės sąlygose.

“Jinai stengiasi sėkmingai panaudoti demokratinius principus šiandieniniams klausimams spręsti, būdama demokratinės amerikiečių dauguomenės pažangiaja dalim.

“Ji remia Nepriklausomybės Pareiškimą, Jungtinių Valstijų Konstituciją, Teisių Bilių ir Amerikos demokratijos pasiekimus, gindama juos nuo visų liaudiškų laisvių priešų.

“Jinai susidarė pagal tautos reikalus kare ir buvo suorganizuota didžiausioje visos isto-

rijos kovoje; ji pripažįsta, jog laisvųjų tautų pergale prieš fašizmą atidarys naujas ir palankesnes sąlygas progresui; jinai tikisi, kad laisvųjų tautų sąjunga, vadovaujama didžiosios santarvės tarp demokratinų kapitalistinių valstybių ir socialistinės valstybės, įsteigs gadinę pasaulinės taikos, gamybos augimo, ekonominės gerovės kilimo ir laisvinimo ir lygybės visom tautybėm, neskiriant rasės, tikybos ar odos spalvos.

“Ji laikosi mokslinio socializmo-marksizmo principų, kurie yra paveldėjimas žmonijos geriausios minties ir darbininkų judėjimo šimto metų patyrimų; tai patikrinti kaip būtini principai tautiniam gyvenimui ir kiekvienos tautos nepriklausomybei. Jinai su pasitikėjimu žvelgia tokion ateitin, kurioje, pagal demokratinę Amerikos žmonių valią, mūsų kraštas išspręs klausimus, kylančius iš prieštaravimo tarp socialio gamybos pobūdžio ir jos privačios nuosavybės, įimant vaisingiausias visos žmonijos pasiekimus tokiu pavidalu ir tokiais keliais, kurie sutinka su amerikiečių tradicijomis ir būdu.”

Kas Bus Amerikoje po Karo?

A. B.

Šiuos žodžius rašant dar ankstyvas ruduo. Dabar prezidentinių rinkimų kampanijos pats įkarštis. Oras pilnas pažadų iš visų pusių—pažadų gerų ir blogų, visi taikomi Amerikos žmonėms, tam tikriems jų sluogsniams. Karo frontuose Jungtinių Tautų jėgos visur muša ir grūda atgal priešą. Pasibaigė Dumbarton Oaks konferencija ir vienu sykiu iš Washingtono, Maskvos, Londono ir Chungkingo paskelbtas planas pasaulyje taiką palaikyti po šio karo. Mirė dvi stambios amerikinės figūros—Alfred Smith ir Wendell Willkie. Premjeras Churchill ir Eden vėl Maskvoje šnekasi su Stalinu ir Molotovu. Raudonoji Armija ima Klaipėdą. Varšavoje sukilimas baigėsi. Londoniškės Lenkų valdžios generolas Komorowskis verčiau pasidavė vokiečiams, negu savo pasekėjus vesti per Vistulą ir susijungt su Raudonąja Armija Varšavos priemiestyje Pragoje.

Tokia padėtis dabar, pradžioje spalio mėnesio, rašant šiuos žodžius. Bet kai jie pa-

sieks skaitytoją, jau bus prasidėjęs žiema. Labai daug kas jau bus pasikeitę. Veikiausia hitlerinė Vokietija jau bus gerai aplamdyta. Tačiau sunku pasakyti, kiek dar ji parodys gajumo ir fanatizmo.

Gal jau daug kas bus laimėta mūsų kare ir prieš Japoniją. Gal jau milijonai Amerikos motinų ir tėvų, brolių ir seserų, ruošis pasitikimui savo artimųjų didvyrių iš europinių karo frontų.

Gal taip bus, bet nežinia... Tik vienas dalykas jau bus tikrai aiškus: prezidentiniai rinkimai bus praėję ir jau žinosime, ko galima tikėtis iš Washingtono per būsimus ketverius metus.

Kaip ten nebūtų, viena didžiųjų Amerikos problemų tebelauks išsprendimo: Kur link Amerika? Kas bus su Amerika?

Kaip šis pasaulinis karas sukrėtė visą Ameriką, palietė kiekvieną pilietį, kiekvieną gyventoją, taip neaplenks nei vieno pokarinis laikotarpis. Palies irgi kiekvieną—vienus

pasitiks švelniai ir gražiai, kitus šiurkščiai ir žiauriai. Svarbiausia: ko gali tikėtis darbo žmonės, tie 90 nuoš. amerikiečių, kurie iš savo uždarbio, rankų ir proto, o ne iš investmen-
tų ir pelnų, gyvena dabar ir turės gyventi po karo?

Mūsų Kongresas, tiesa, jau priėmė "Rekonverzijos Įstatymą," tai yra patvarkymus, kaip turės būti ekonominiai pereita iš karo į taiką. Bet jisai toje ekonominėje kelionėje "pamiršo" svarbiausį dalyką, būtent, *žmogų*. Prezidentas Rooseveltas ir jo administracija, kartu su visais organizuotais Amerikos darbininkais ir liberališkoms krašto jėgomis, kovojo toje "rekonverzijoje" už žmogaus teises: kol įmonės bus perorganizuota į taikos reikmenų gamybą, darbininkai turi gauti pragyvenimo algas. Bet Kongreso dauguma, kurią sudaro bendras reakcinių republikonų ir demokratų frontas, turėjo tiktai vieną supratimą ir tikslą: gelbėti biznį, investmentus ir kapitalo interesus. Todėl tos "rekonverzijos" visa prasmė yra tokia: milžiniškos pramoninės įmonės, vertės dvidešimtis bilijonų dolerių, pastatytos visuomenės kaštais ir šiandien vartojamos gaminimui karo pabūklų, tuojau po karo turi būti beveik už dyką atiduotos privatiškon kapitalistų nuosavybėn. Valdžiai draudžiama jas operuoti ir gaminti visuomenės gyvenimui reikmenas. Sako, tai būtų vedimas kompeticijos su privatinėmis įmonėmis, pakenktų pelnams ir tt.

Tai kokie darbo žmonių prospektai? Kas juos laukia?

Štai kas galima pasakyti iš gerosios pusės: Amerikoj nūnai yra daugiau kaip keturiolika milijonų organizuotų darbininkų, arba apie penkius sykius daugiau, kaip buvo prieš dešimt metų, kai pasibaigė huverinė pavietrė ir prasidėjo Naujosios Dalybos gadynė. Apie 85 nuošimčius visų karo reikmenų pagamina darbininkai, organizuoti į darbo unijas. Aišku, jog šita organizuota darbo jėga turės įtakos ir po karo rekonverzijos gadynėje. Be to, mes turime šalyje nedarbo apdraudą, tai yra, tam tikrą laikotarpį, būtent, per 16 savaičių, jeigu darbininkas ne iš savo valios netenka darbo, jis turi teisę gauti apie 2/3 algos.

Tačiau visi tikisi didelio nedarbo tuojau po karo. Pavyzdžiui, kad ir prie geriausių norų ir planų, didžiąsias įmones nebus galima į vieną dieną pervesti iš gaminimo tankų,

"džypų," šautuvų, lėktuvų, bombų, karinių laivų, amunicijos, į gaminimą automobilių, drapanų, rakandų, šaldytuvų ir tt. Perorganizavimas turės imti nuo pusės iki visų metų laiko! Todėl milijonai darbininkų, kurie dabar dirba karo pramonėse, laikinai turės būti atleisti iš darbo ir turės laukti, kada vėl bus pašaukti prie darbo. Be to, demobilizuotų dešimties milijonų karių, jūrininkų ir lakūnų taip pat nelaukia tuščios vietos pramonėje bei biznyje. Jie irgi iš karo frontų ir armijos bei laivyno turės stoti į bedarbių armiją!

Bet tatai gali būti tiktai laikinas, neišvengiamas apsireiškimas. Po kelių mėnesių gamyba iš karo į taiką bus perorganizuota ir tie milijonai vėl bus pašaukti dirbti! *Taip turėtų būti. To reikėtų tikėtis iš turtingosios Amerikos savo darbštiesiems žmonėms.*

Bet ar taip bus? Ko reikia, kad taip būtų? Neužteks sugrįžimo į prieškarinį (1940 m.) gamybos lygį. Jeigu tuomi būtų pasitenkinta, teigia C.I.O. statistikų ir informacijų buletinas "Economic Outlook" (rugp., 1944 m.), tai Amerikoje rekonverzijai pasibaigus mes turėtumėme mažiausia 20 milijonų bedarbių! Ir labai aišku kodėl, sako buletinas: 1947 metais bus 60 milijonų žmonių, kurie turės turėti darbus, nes tik iš algos bei savo uždarbio turės pragyventi, net ir po to, kai penki milijonai dabar dirbančių darbininkų pasitrauks iš pramonės. (Daugelis moterų ir jaunuolių, kurie šiandien dirba pramonėje todėl, kad karas jų darbo reikalauja, galės be to darbo pragyventi). Daleiskime, kad apie pustrėčio milijono jaunų vyrų pasiliks armijoje, laivyne ir abelnai Dėdės Samo ginkluotoj tarnyboje. Vis tiek, tačiau, 57.5 milijonai darbininkų turės būti aprūpinti darbu. 1940 metais dirbo 46 milijonai. Bet nuo to laiko darbo išnašumas smarkiai paaugo, būtent, visus tų 46 milijonų darbininkų darbus po karo galės padaryti tiktai 38 milijonai. Taigi, aišku, apie 20 milijonų darbininkų neturės darbo, jeigu Amerikos pramonės ratas suksis tiktai tiek ir taip, kaip sukėsi 1940 m. Vadinasi, kad nebūtų nedarbo, tai reikia, kad po karo visa Amerikos gamyba būtų mažiausia vienu trečdaliu didesnė, kaip buvo prieš karą!

To reikalauja ir Amerikos žmonių gerovė ir Amerikos ateitis. Ir reikia tikėtis, kad tie žmonės nesėdės rankas sudėję, nepasiduos likimui ir neleis sugrįžti huverinei pavietrei.

ŽALGIRIEČIŲ IR VILNIEČIŲ ŽYGLIAI

R. ŠARMAITIS.

Plačiai Lietuvoje sklido garsas apie "žalgirio" ir "Vilniaus" lietuvių partizanų būrius. Savo veikimo rajonuose jie tiek įvarė baimės okupantų atstovams, kad tie nedrįsdavo ir nosies iškišti kur nors toliau nuo savo komendantūrų. Žalgiriečiai ir vilniečiai veikė drąsiai, kartais net akiplėšiškai ir buvo nepa- gaunami. Jie buvo drausmingi ir kartu draugiški: patekus vienam į nelaisvę, kiti jo nepamiršdavo, stengdavosi išgelbėti. Užtat, kada dabar kalbi su žalgiriečiais ar vilniečiais, jie savo būrio vardą taria su pagarba ir pasididžiavimu.

Žalgirietis Petras dar nesenas. Jis 37 metų, bet pagal partizaninį darbą jis jau veteranas: partizanų būry jis išbuvo apie dvejus metus. Rodos, nedaug laiko, bet kiek per visą tą laiką pergyventa, kiek prisikentėta!

—Gyvenom mes miškuose,—pasakoja Petras,—įsikasę į žemes. Vasarą turėdavome įsitaisę palapines. Taip būdavo "namie," savo bazėje. O kai vykdavom į operacijas, tada savaitėmis tekdavo miegoti po atviru dangumi, nežiūrint ar šaltis ir sniegas, ar lietus ir dargana. Nelengvas partizano gyvenimas. Štai kad ir aš: skorbutas kankino mane beveik 4 mėnesius—pusės dantų netekau, reumatizmas nuo tos nuolatinės drėgmės kojas man suraitė ir daug kitų negalavimų teko pakelti. O vis dėlto atlaikiau. Karštas noras kovoti, neapykanta tėvynės pavergėjams nuolat mus žadino į vis naujus kovos žygius ir mes tikrai atlikome nemaža darbų.

1. ŽALGIRIEČIAI NUDEDA VOKIEČIŲ KREISKOMENDANTĄ.

—Tai gal papasakosite, ką gi jūs esate padarę?—klausiu Petrą.

Petras tarsį susidrovi:

—Tai ką čia apie save... Nieko ypatingo nėra aš padaręs. O mano draugai štai švenčionyse vieną stambų vokiečių valdininką nudėjo.

—A, švenčionių apskrities komendantą. Na, įdomu, kaip gi tai buvo atlikta?

—Žiaurus buvo tai vokietis. Plėšė žmones

be pasigailėjimo, tūkstančiais grūdo juos į vokišką vergovę. O patekdavo kas į jo nagus apkaltintas už kokį nors menkniekį—retas sveikus šonkaulius išnešdavo: lupdavo jis žmones pasilsėdamas. Ir nutarėm jį nubausti, kitaip sakant, pasiūsti pas Abraomą.

1944 m. balandžio pradžioje penkių žalgiriečių grupė apsirengė paprastais civiliais drabužiais, susėdo į vežimus ir nuvažiavo per patį vidudienį į švenčionis. Arklius paliko nuošaly. Patys gi, automatus paslėpę po drabužiais, nuėjo į komisaro įstaigą. Laukiamajame kambary jau buvo prisirinkę žmonių prašytojų. Atėjimas dar kelių "lankytojų" nesukėlė jokio įtarimo.

Besikeliant laiptais į antrą aukštą pasirodė iš kambario pats komendantas. Jis skubėjo: šypsodamasis spaudė ranką kažkokiai damai ir ėmė leisti laiptais žemyn. Delsti nebebuvo kada. Vienu akimirksniu automatai buvo ištraukti iš po rūbų ir kelios serijos kulky suraižė hitlerinį budelį išilgai ir skersai. Užgirdę šūvius, iš kabineto iššoko komendanto pavaduotojas ir dar kažkoks vokiečių karininkas. Jie susilaukė savo šefo likimo.

Panika apėmė ir salėje buvusius lankytojus. Jie galvotrūkčiais ėmė lėkti vieninteliais laiptais iš komendantūros. Juk ne juokai: atlėks policija, suims, o tada aiškinkis. Drauge su žmonėmis išlėkė ir partizanai. Arkliai buvo netoli. Jie sušoko į vežimus, atkišę į įvairias puses savo automatus ir šuoliais ėmė lėkti iš miesto. Žygis buvo tiek netikėtas ir akiplėšiškas, kad niekas ir nepamėgino trukdyti partizanams pasitraukti. O gal tai buvo drauge ir simpatijos partizanams pareiškimas?

Atvyko grupė po šio įvykio į savo bazę, visi linksmi, patenkinti, juokauja: "Važiuojam, sako, per švenčionis, visi mums kelią duoda, o ant visų kryžkelių stovintieji policininkai išsitempę iš tolo ranką prie kepurės laiko—pagarbą atiduoda." O žmonėms, žinoma, bangu: po šio įvykio kokį mėnesį niekas į turgų nevažiavo, vis bijojo, kad vokiečiai visus atvažiavusius suims ir keršydami sušaudys.

2. IŠVADAVO DRAUGĄ IŠ VOKIEČIŲ NAGŲ.

1944 m. kovo mėnesį "Vilniaus" partizanų būrio kovotojų grupei buvo pavesta nuleisti nuo bėgių vokiečių traukinį Vilniaus-Daugpilio geležinkelio. Uždavinį atliko šešių žmonių grupė. Traukinys, vežęs į Tarybų Sąjungos-Vokietijos frontą karinę techniką, pavirto į laužo krūvą, palaidodamas po laužu ir visas patrankas, zenitinius pabūklus, automobilius, vilkikus.

Tačiau grįžtančią iš operacijos grupę partizanų užklupo vokiečiai. Susišaudymo metu vienas partizanas buvo pašautas į abi kojas. Padėtis susikomplicavo. Sužeistasis aiškiai mato, kad, begelbėdami jį, gali žūti visi draugai. Užtat jis nutarė pasiaukoti, o kitiems pasiūlė prasimušti kelią pro priešų lanką. Taip partizanai ir padarė.

Vokiečiai, kaip įsiutę žvėrys, puolė prie pašautojo partizano. Tas apsimetė visai nusilpusiu. Gal būt vokiečiai partizaną ir būtų pribaižę, bet jų vyresnysis nutarė suimtajį gerai iškvosti, kad kuo daugiausia sužinotų apie partizanus. Suimtajį nuvežė į švenčionis ir paguldė į policijos ligoninę. Prie ligonio durų stovėjo vokiečių policijos sargyba—atrodė viskas saugu.

Sužinoję iš gerų žmonių, kad suimtasis paguldytas į ligoninę, vilniečiai partizanai ryžosi draugą išgelbėti. Vieną gražų vakarą prie ligoninės priėjo grupė vyrų. Vienu akimirksniu sargybinis buvo likviduotas. Įsiveržę į palatą partizanai greituoju susuko ligonį į antklodes ir išsinešė. Kol ligoninės tarnai susigriebė ką nors padaryti, partizanų ir pėdsakai dingo.

3. VOKIEČIUS APGAVO.

1944 m. gegužės mėnesį grupė žalgiriečių ir vilniečių partizanų buvo pasiūsti parūpinti savo būriams maisto. Neilgai laukę partizanai išvyko keliais vežimais į kelionę. Važiuoja dieną, kitą—viskas ramu. Tik staiga iš vieny krūmų pasipila šūviai.

Įvykis prie krūmų nesustabdė mūsų partizanų—jie nuvažiavo toliau savo keliu.

Atvykę netoli prie vieno miestelio, kur buvo stiproka vokiečių kariuomenės įgula, partizanai ryžosi okupantams suduoti smūgį.

—Mes įrengėm pakelėje savo pasalą,—pasakoja drg. Petras.—Grupė gerai ginkluotų

mūsų draugų užsimaskavo krūmuose ir, parengę automatus, šautuvus, ėmė laukti. Tuo tarpu aštuoni partizanai sėdo į vežimus ir, apsimetę girtais, įvažiavo į gretimą kaimą. Kaime jie elgėsi visai, kaip bepročiai: šliti nėjo pakiemiais, skeryčiojo rankomis, dainavo girtųjų dainas—žodžiu, elgėsi kaip visiškai nusigėrę žmonės. Pastebėjęs tai vienas vokiečių agentas sėdo ant arklio ir pakluonėmis išjojęs nulėkė į miestelį pranešti vokiečiams, kad jų kaime atsirado girtų partizanų.

Laukti neilgai teko. Po pusvalandžio iš miestelio pasirodė 15 raitųjų ir keli vežimai, vežini vokiečių kareiviais. Jie skubėjo į kaimą partizanų suimti, kaip tik tuo keliu, prie kurio buvo pasislėpusi grupė partizanų. Komanda—"ugnis!" ir automatų serijos pasipylė vokiečių linkui. Išgąsdinti vokiečių arkliai šoko piestu, metėsi atgal, į šonus, mindžiodami vienas kitą, kriokdami ir žvenddami. O raiteliai, pašauti taiklių partizanų kulku, vienas po kito virto nuo arklių. Juos mindžiojo ir traiškė kanopomis, kitus, įstrigusius į balnų kilpas, vilko žeme šuoliais per laukus lėkdami arkliai. Ne geresnio likimo susilaukė ir vežimuose sėdėję vokiečiai—užklupti netikėtos ugnies jie buvo sunaikinti, nespėjo paleisti nė vieno šūvio.

Operacija pavyko puikiai: buvo sunaikinta keliasdešimt vokiečių. Visi jų ginklai ir šaudmenys atiteko partizanams.

Kaime buvę aštuoni partizanai tuojau "prablavėjo." Valstiečiai atsistebėti negalėjo partizanų sumanumu, sveikino ir dėkojo partizanams už plėšikų vokiečių "pamokymą." Partizanai ir nepajuto, kai jų vežimai buvo prikrauti javų, mėsos, raugintų kopūstų.

—Valgygit į sveikatą, mūsų gynėjai!—kalbėjo valstiečiai.

Partizanai išvažiavo "ratuoti." Gavę prieš tai gerą pamoką, vokiečiai ir nedrįso daugiau pasirodyti. Grįžo partizanai į savo bazę niekieno netrukdomi, be jokių nuotikių.

4. KAIP VOKIEČIAI DOVANŲ PARTIZANAMS ATSIUNTĖ.

Sykį žalgiriečiai, grįždami iš operacijos, pamatė važiuojančius keturis vežikus. "Ką jie ten veža—reikia patikrinti," pamanė partizanų grupės vadas. Nutarta—padaryta. Pralenkę miškeliu važiuojančius žingsniu vežimus, partizanai pastojo jiems kelią.

—Rankas aukštyn!

Vienas važiavusiųjų buvo bemėginąs griebtis vežime gulėjusio karabino, bet išpėjamas partizano šūvis į viršų padarė jį paklusnesnį. Pasirodė, kad vežimuose važiuoja keturi seniokai valstiečiai ir veža paštą į miestelį, kuriame stovėjo vokiečių įgula. "Pašte" buvo ne tiek laiškų, kiek įvairių siuntinių iš Vokietijos vokiečių įgulos kariams.

—Tie siuntiniai skirti mums, tėveliai,—pareiškė partizanų grupės vadas.—Jums vokiečiai neteisingą adresą davė. Taip ir pasakykit vokiečiams, kad siuntinius pasiėmė Lietuvos partizanai ir žadėjo po karo atsiskaityti.

—Tai, ponuliai, gal išduosit kokį raštelį?—susirūpino karabino savininkas.—Kitaip vokiečiai pamans, kad mes patys viską pasiėmėm.

—Raštelį galima.

Grupės vadas išsitraukė bloknotą ir parašė: "Fricams—mūsų tėvynės engėjams. Visi siuntiniai konfiskuoti Lietuvos partizanų nau-

dai. Padėkokit už dešras ir papirosus mūsų vardu savo Gretchenoms ir Klaroms Vokietijoje. Jos truputį atsilygino mūsų tėvynai. Tačiau išpėkit jas, kad giliai nepaslėptų priplēšto mūsų krašto turto—netrukus viską teks gražinti su procentais. *Lietuvos partizanų žalgiriečių grupė.*"

Atidavę "pakvietimą," partizanai pasiėmė iš senio karabina, ištuštino vieną vežimą ir, susodinę į jį visus keturis senius, liepė jiems grįžti namo. Patys gi, vežini visais siuntiniais, susėdo į likusius tris vežimus ir laimingai grįžo į savo bazę.

Kiek buvo linksmy juokų, kiek iškrėsta pokštų partizanams besidalinant vokiečiams skirtus siuntinius! Tai širdo fricai, sužinoję, kad dingo jiems tiek malonumų!

—Tai, mat, kokių nuotykių būta mūsų gyvenime,—baigė žalgirietis Petras.—Prie progos papasakosiu ir daugiau. O dabar leiskite atsisveikint—skubu.

ARTISTO NAUJASIS KELIAS

Šioje istorinėje žmonijos kovoje prieš tamšą ir priespaudą tikrasis menas nėra ir negali būti bešališkas. Tikrieji menininkai, ar tai jie būtų plunksnos ir žodžio, ar teptuko ir spalvų meisteriai, yra aktyviai išsitraukę į Jungtinių Tautų pastangas sunaikinti fašizmą ir sukurti ant žemės pastovią taiką.

Neseniai iš Francūzijos atėjo žinia, jog garsusis ispanas tapytojas Pablo Picasso padarė nepaprastą žygį. Jis paskelbė, kad jis įstoja į Francūzijos Komunistų Partiją! Turtingoji visuomenė, kuri meną temoka įvertinti dolerine kaina, bet savo palocius turi išpuošę kūriniiais Picasso ir kitų tapybos meisterių, buvo tos žinios smarkiai pritrenkta. Kaip ji nesuprato artisto sielos jo kūriniuose, taip dabar nepajėgia suprasti jo paties didžiausio gyvenime žygio.

Pats Picasso gi išryškina tą savo žygį. Jis atsako:

"Mano įstojimas į Komunistų Partiją yra logiškas žygis mano gyvenime, mano kūryboje, ir suteikia jiems savo reikšmę. Pagalba teptuko ir spalvos aš bandžiau giliau pažinti pasaulį ir žmones, kad tas pažinimas galėtų

mus išlaisvinti. Savo paties keliu aš visuomet stengiausi išreikšti tai, ką laikiau tikriausiu, teisingiausiu, geriausiu, ir, tuo būdu, gražiausiu. Bet aš jaučiau, kad priespaudos ir sukilimo metu to nepakanka, kad aš turėu kovoti ne tik tapyba, bet visa savo buitimi. Pirmiau, iš savo tam tikro "nekaltumo," aš to nesupratau.

"Aš tapau komunistu todėl, kad mūsų partija siekia daugiau, negu kuri kita partija, pažinti ir kurti pasaulį, padaryti žmones protingesniais, laisvesniais ir linksmesniais. Aš tapau komunistu todėl, kad komunistai yra drąsiausi žmonės Francūzijoje, Tarybų Sąjungoje, tolygiai kaip mano paties gimtinėje, Ispanijoje. Aš niekad pirmiau nesijaučiau taip laisvu, taip pasitenkinusiu, kaip jaučiuosi nuo to laiko, kai įstojau į Kom. Partiją. Belaukiant tos dienos, kuomet Ispanija priims mane atgal, Francūzijos Komunistų Partija yra mano tėvynė. Joje aš vėl susiradau savo visus draugus—didžiuosius mokslininkus Paul Langevin ir Frederick Joliot-Curie, didžiuosius rašytojus Louis Aragon ir Paul Eluard ir tokią daugybę Paryžiaus sukilėlių skaisčiųjų veidų! Aš vėl randuosi tarp savo brolių."

VERKSMAS

PETRAS CVIRKA

Niekad neužmiršiu to verksmo, galėjusio sugriaudinti žilus ir rūsčius Kara-Tau kalnus, kuriuos taip neseniai palydėjo verkusiojo akys.

Džambulo geležinkelio stotyje, išėjęs pasivaikščioti į peroną ir įsimaišęs į margą vaisių pardavėjų minią, tame jau man įprastame kazachų ir rusų kalbos triukšme, staiga išgirdau lietuviškus žodžius. Du karininkai, patraukę mano dėmesį, nešdamiesi po didžiausią dynę, juokaudami, praėjo pro šalį. Gimtosios kalbos garsai taip neįprastai nuskambėjo mano ausyse, su tokia nesuprantama jėga pakėlė mane, jog nepajutau, kai prasimušęs pro kareivių būrį, peršokau, tarp kojų man pasipainiojusius, ryšulius ir, pasivijęs karininkus, vieną jų čiupau už alkūnės:

—Lietuviai?

Nepažįstamieji atsigręžė, greitai peržvelgė mane, matomai, ne mažiau nustebę tokiu nelauktu tėvynainio pasirodymu Kazachstano stepėse ir, vienu ir tuo pačiu metu, ištiesė jie man rankas.

Suvaikščioję peroną į abu galus, mes jau žinjom daugiau vienas apie kitą, negu kartais sužinome apie kaimyną kelių metų būvyje. Toks sielų atvirumas galimas tik dideliam varge ir didelėse žmogaus kelionėse. Karininkai, sužeisti Oriolo kautynėse, išgulėję ligoninėje keletą mėnesių, dabar, kaip jie sakėsi, atsiremontavę, vyko į frontą.

Vienas jų, su šiurkščiais, stambiais, it rugienojai, styrinčiais ant apvalios galvos plaukais, su tokiais pat aštriais, lyg dantims valyti šepetukas, ūsais, buvo kapitonas. Šmaikščios, linksmos akys spindėjo iš jo apvalaus, sveiko ir dar jauno veido. Visas jis buvo kažkaip apvalus, ir pečiai, ir kojos, ir netgi mažo pistoleto makštis. Antrasis, aukštas, žymiai vyresnis, beveik visai pražilęs, leitenantas, buvo dviejų Raudonosios Žvaigždės ordinų kavalierejus. Leitenantas, nors ir stengėsi derintis prie kapitono sriautingo būdo, nors ir atsakinėjo į jo kaimietišką sąmojų

juoku, šypsena, tasai juokas ir šypsena dvelkė vos suvokiamu liūdesiu. Jo užsimasčiusios, gilios akys, staiga kuo nors susidomėjusios, parodžiusios, nusistebėjimą, tuoj vėl gesdavo, lyg atsigrįždamos į savąjį vidinį pasaulį. Iš pirmo žvilgsnio jis man pasirodė širdingas ir draugiškas, tačiau pažeistas, skausmingas, iš šaknų.

Naujieji draugai pradėjo vaikštinėti į vagoną pas mane, ilgai užsisėdėdami, o man, įsiobodus skaityti arba stebėti nors jundantį, bet vienodai nykų begalinių stepių paveikslą, lankiau juos. Mes apkalbėjom paliktus tolimoje, prieš okupuotoje tėvynėje bendrus pažįstamus, pasipasakojom kiekvienas šurpius ir juokingus pirmųjų karo dienų savo nuotikius. Tėvynės ilgesys galingais sparnais mus nešė į gimtuosius miestus ir kaimus. Tabako dūmais įsodrintoje kupėj, mes gērėme žydinčių panemunės sodų kvapą, riedančių vagono ratų bildesy girdėjome senų, žaliais maurais apaugusių, vandens malūnų ūžesį, ant Dubyso krantų. Braidžiojome šilais, uogienojais, atsimindami piemenų pokštus, įspūdingiausius, kada nors regėtus, saulėlydžius, tėviškės dangaus naktis ir daug daug kitų daiktų. Vieną vakarą kažkaip mes pašventėm viaduokliams ir šurpiems atsitikimams raistuose, apleistose kaimų kapinėse, girdėtiems kūdikystėje iš prietaringų žmonių,—atsitikimams, nuo kurių šaltis nueidavo pagangiais. Suminėjus kažkuriam iš mūsų lietuvišką skilandį, mes tuojau vaišingai ištiesėm savo vaizduotės staltieses ir ėmėm ant jų krauti vėdarus, košelieną, sližikus su aguonų pienu, tarkainius, ką tik iškeptus ant kopustlapių, pripumpusius grietininio padažo. O medauninkai, švilpikai raugintos rudmėsės, o naminis alus! Gerą valandą mudu su kapitonu rungtyniavome, paskelbdami vis naujus ir naujus savo apylinkės valgius. Tarsi iš tikrųjų juos ragaudami, čiaupsėjom lūpomis, rijome garsiai seiles ir paskum, susigriebę niekus darą, garsiai kvatojome. O, kaip mes kvatojome!

Ypač kapitonas buvo nepralenkiamas, kai jis imdavo pamėgdžioti savo apylinkės bažnyčių varpų skambėjimą, su retu jumoru perduodamas jų garsus.

Tuo tarpu kai kapitonas kalbėjo apie viską, bet daugiausia apie frontą, įdomiausias savo pulko draugus ir per porą mūsų bendros kelionės dienų spėjo išpasakoti visą Lietuvos divizijos kelią tėvynės karo metu, leitenantas, atrodė, vengė tokių pokalbių vietų, kurios neišvengiamai turėjo paliesti frontą. Nors jo draugas keletą kartų buvo užsiminęs apie leitenanto snaiperiškų žygius, apie keliasdešimt jo nukautų vokiečių, leitenantas kukliai tylėjo. Kaip ir anksčiau, jo akyse kartais išsibeldavo nekantrumas, jis pradėdavo ką nors pasakoti, paskum, tarsi, ko pabūgęs, nutildavo ir užbaigdavo pačiu netikėčiausiu būdu:

—Kapitone, jūs geriau žinote, kaip ten buvo...—sakydavo jis—aš jau užmiršau.

Ir, štai, jo žvilgsnis jau toli nuo jį apsupančių daiktų, jis sėdi užsimastęs, sunėręs gražias, beveik moteriškas rankas ant savo krutinės, jo žili plaukai kaip mėnulio drignis juosia jo galvą vagono prietemoje, jis žiūri į mus, pritardamas mūs kalbai šypsosi, bet ta šypsena tokia liūdna! Man jau kelintą kartą dingteli: tas žmogus sukrėstas, jis pažeistas giliai, iš šaknų.

—Leitenante,—tariau kažkaip,—tamsta skolingas mums... Tiek daug mes čia priplepėjome, o iš jūsų nesulaukiam. Papasakokite, kaip jūs vokiečius medžiojote!

Karininkas perbraukė ranka per savo žilus plaukus, kažkodėl atsiduso, lyg duodamas suprasti: "ach, paliktumėt jūs mane ramybėje..."

—Argi tai įdomu?—paklausė jis pačiu nekalčiausiu būdu.—Draugas kapitonas, tur būt, tik be reikalo išreklamavo mane...

—Bet vis dėlto! Prieš karą jūs, turbūt, buvote aistringas medžiotojas?

—O, ne! Rankose šautuvo neturėjau!—greitai atsakė ir, valandėlę patylėjęs, pridūrė:—Nemėgau ginklų.

—Parako bijojo kaip varna, o keturiasdešimt fricų pasiuntė Abraomo adresu!—įsiterpė kapitonas.

Leitenantas priekaištingai žvilgterėjo į draugą:

—Iš kur toks skaičiaus tikslumas? Man tiesiog nepatogu! Kapitone, be juokų! Patvirtinkite, kad nieko panašaus nebūta... Ir iš tikrųjų nėr ko dėl tų reikalų istorijos daryti.

Ūmai leitenantas pralinksmėjo, kilstelėjo visu stuomeniu, ir, savo ruožtu, mums patiekė klausimą:

—O ar esate girdėję, kaip Kazachstane medžiojama berkutais? Vienas kazachas, su kuriuo gulėjau ligininėj, man pasakojo įdomiausių dalykų. Velniškos jėgos paukštis!

Su jaunuolišku užsidegimu leitenantas atkartojo viską, ką buvo girdėjęs apie berkutą, bet apie savo snaiperiškų žygius jis daugiau neužsiminė nė puse žodžio, ir aš supratau, kad nėra prasmės jį toliau kamantinėti.

Tą patį vakarą, karininkams apleidus mano kupę, leitenantas po pusvalandžio vėl užsuko pas mane ir, pasėdėjęs kiek, pasidairęs į aukštutinę lovą, kur, veik nė karto nenulipdamas, tysojo nekalbus senis, tyliai manęs paklausė:

—Jūs, berods, užsiminėte, kad jūsų bendrakeivis greitai išlips?

—Taip, Kazalinske,—atsakiau.—O ką? Keistas keivis, ar ne? Jis taip ir pragulėjo, visą laiką krimsdamas džiovintas vynuoges. Įsėdo su didžiausiu krepšiu, o dabar jau ir baigia...

—Ne, aš ne dėlto—atsakė nusišypsojęs karininkas, akių kampučiu dirstelėdamas į viršutinę lovą.—Jeigu jūs nieko prieš neturėtumėt, norėčiau persikraustyti pas jus, į jo vietą.

—Kodėl ne, mielai! Tik vertėtų tuojau pakalbėti su palydovu, arba geriausiai su traukinio viršininku. Nepatinka jums ten?

—Priešingai! Puikūs kompanijonai... susidraugavome. Ir su kapitonu nepatogu skirtis, tik kažkaip neužmiegu visą tą laiką. Moteris su mažu vaiku, vis dėlto penkiese vienoje kupėje... O jūs, kietai miegate?—staiga paklausė.

—Už sienos nors gaubicų bateriją statykitė,—nė ausim nekrustelsiu! Miegu niekad nesisikundžiau—atsakiau.

—Na, ir puiku!—kažkaip džiugiai pritarė leitenantas.—Reiškia, jums netrukdysiu. O aš—triukšmingas naktį... garsiai sapnuoju, kalbu. Nervai! Kad ne vaikas,—galėčiau ir ten pasilikti... Pažadinu naktimis mažiuoką... Tiesiog nepatogu!

Jis pakilo eiti pas traukinio viršininką, bet tarp durų stabtelėjo:

—Su sąlyga, jei jūs nieko prieš, ir jeigu kietai miegate.

Vidurnaktį, ilgai krapštęsis ir raišiojęs savo daiktus, pagaliau pirmąkart mane užkalbinęs, klausdamas, ar aš neturiu atliekamos virvutės, mano keistasis bendrakeleivis nepastebimas, be garso, išvyko, kaip ir pasirodęs kelionės pradžioje. Jo vietą tuojau užėmė leitenantas, atsinešęs tik nedidelį lagamėlį ir milinę.

Išgėrę arbatos, pasivaikščioję didelės stoties perone, traukiniui vėl pajudėjus, mes sugulim.

Kurį laiką girdėjau, kaip leitenantas var-tėsi, mačiau sėdantis jį guoly, dėlioiant pagalvį, kažkuo nepatenkintą. Norėjau jo paklausti, gal jam trukdo mėlyna lempa šviesa, kurią paprastai palikdavau nakčiai, bet jėgų jau nebuvo pajudinti liežuvį, ir aš užmigau.

Pažadino mane keisti garsai. Iš pradžių dingtelėjo, kad aš sapnuoju, paskum, kad tai stiprus vėjas ūbauja venteliatoriuje. Pravėriau akis: mėlyna lempa tebedegė, vagonas riedėjo lengvai supdamasis. Koridoriuje ir pas kaimynus buvo tylu. Apsiverčiau ant kito šono, geriau apsikamšiau, kai garsai, panašūs į duslų raudojimą, vėl atsiliepė. Nebuvo abejojimo, kad verkia žmogus, konvulsingai kūkčiodamas, verkia čia pat, greta. Lengvas šaltis nusmelkė mano nugarą, širdis greitai ėmė plakti: kampe stovėjo kažkas, su ilgu drabužiu, ir toks aukštas, kad jo galvos nebuvo matyti. Bet tuojau suvokiau, kad kampe nieko nėra, kad ten kabo kariška milinė, ir beveik tą pačią akimirką supratau, kad verkia leitenantas. Jis gulėjo atsigręžęs į kupės vidų. Neryškioje šviesoje buvo matyti, kaip jis visas trukčioja, kaip šokinėja jo galva ir pečiai, tarsi jo guolį būtų kas kilojęs iš apačios, su piktu įniršiu norėdamas išversti miegantį. Garsai ėję iš jo gerklės buvo toki pat spazmiški, čia įsigauna iki nepaprastai galingo, pilno balso, čia silpnėja, pereina į švokštimą, bet nė valandėlei nenurimsta.

Mane visą nusiaubė tas verksmas, į nieką nepanašus, širdį rėžiantis, keliąs nesuprantamą liūdesį verksmas. Nubloškęs antklodę, aš atsisėdau, nežinodamas ką daryti ir jau-

čiau, kaip pamažu man pačiam gerklėje pakyla kartulys.

—Drauge leitenante, pabuskite—tariau beveik prašančiu balsu.—Jūs sapnuojate... Pabuskite!

Žmogus tebeverkė, dar gaudžiau ir man pasirodė, kad tą verksmą išgirdo visame vagono, kad keleiviai pabudo ir varto duris į koridorių, klausinėdami vienas kito, kas atsitiko.

—Drauge leitenante...

Tik kai pradėjau judinti jo ranką, visą sudrėkusią nuo ašarų, jis liovėsi krūpčiojęs, pamažu, kaip ką tik šniokštęs lietus, nurimo, porą kart sudejavo ir po valandėlės jau kvėpavo lengvai, vienodai.

Rytą atsikėlęs, karininkas pasisakė gerai išsimiegojęs, palyginti su kitomis naktimis, tik mažumą jį varginęs keistas sapnas. Man nebuvo patogu priminti jo verksmą. Priešingai, aš patikinau savo bendrakeleivį, kad miegojau puikiai ir, matomai neseno mūsų pokalbio įtakoje, sapnavau vandens malūną, kurio sienos, kerpėmis apaugęs stogas, žolė aplinkui ir medžiai buvo apdulkę miltalais. Netgi voratinklis malūno kertėje, didelis voras, ropojęs juo, buvo balti, balti nuo miltų. Ir nieko daugiau nebuvo ten, neūžė nei girnos, nei tvenkinio vanduo, visiška tylą. Tik kuprotas voras, lyg senas malūnininkas, su maišu ant nugaros, iš lėto kopė aukštyn. Saulė prasiskverbė pro sienų plyšius ir ilgi jos spinduliai buvo panašūs į auksinius transmisijų diržus. Visa tai taip ryškiai mačiau, jog mažiausia dulkelė, patekusi į saulės spindulį, raibuliavo, nelyginant žvaigždę. Na, ar ne keista?

—Poetiška! Jeigu tikėti sapnams, juk tai turėtų ką nors reikšti,—atsakė leitenantas, kuriam mano sapnas, rodos, pažadino mintis, nes jis ilgai žiūrėjo į mane.

—Neatsimenu, kad būčiau matęs kada nors tokį malūną. Gal ankstyvoje kūdikystėje ir nuo to laiko, turbūt, gulėjo palaidota giliai smegenyse,—atsakiau.

Praėjo diena. Naktį vėl pasikartojo mano bendrakeleivio verksmas. Jis verkė su nusvirusia nuo pagalvio galva, veidu žemyn, į aslą, lyg atsigrįžęs į tamsų kapą. Vėl jį šaukia, išblaškiau neramius sapnus ir jau pats akių nesumerkia iki pat ryto. Kitą dieną leitenantas vėl buvo toks pat širdingas, atydus ir nebuvo panašu, kad jis atsimena, jog žadinau jį naktį. Man neišėjo iš galvos tas jo verks-

mas, jis skambėjo mano ausyse ir aš jieško-
jau atsakymo, paaiškinimo dažnai užsimas-
čiusiam ir, kaip man dabar atrodė, dar labiau
išsvargusiame kario veide.

Važiavome gal šeštą parą, gerokai vėluoda-
miesi: kelias buvo užimtas vienas paskum ki-
tą dundančiais karo ešelonais. Mažoje, bevar-
dėje stotelėje, mūsų keleivinis laukė ateinan-
čio prekinio traukinio. Išėję su leitenantu iš
tvankaus, dar po dienos karščių neatvėsusio,
vagono, mes susėdome ant pylimo.

Naktis buvo nuostabi. Jeigu esti naktys,
kurias galima pavadinti nuostabiomis, tai tik
bekraščių stepių naktys. Aukštas, grynas dan-
gus, kur žvaigždės susilieja į vieną ištisą gels-
vą pašvaistę, tarsi tai būtų ne dangus ir ne
žvaigždės, o tų pačių stepių žemė, dulkstanti
aukso smiltimis. Aplinkui nei namų, nei me-
džių, nei daiktų šešėlių, žemės be nuotolių,
kaip erdvė.

Buvo tylu, visai tylu. Bet, stepėse kilo
dundėjimas. Iš pradžių vos suvokiamas, pas-
kum aiškesnis. Geležinkelio bėgiai, sakytum
įkaintinti iki baltumos, ėmė žaižaruoti tolumoj.
Artinosi traukinys. Lyg milžinas žirgas, ple-
vėsudamas ugniniais karčiais, staiga išaugo
garvežys ir, žarstydamas kibirkštis, pralėkė.
Beregint jis dingo tamsoje, tik jį besivejan-
čios platformos, ant kurių stovėjo patrankos,
dar ilgai riedėjo pro šalį.

Mes sekėme akimis tą ūmai iškilusį stepių
ramybėje, karo vaiduoklį ir galvojome tur būt
apie vieną ir tą patį. Lyg tęsdamas pradėtą
ginčą su manim, nors tokio ginčo tarp mu-
dviejų visai nebuvo, o gal atsakydamas tik į
savo mintis, leitenantas tarė:

—Ne, ne! Iššluoti vokiečių iš savo žemės, tai
dar ne viskas! Iššluoti vokiečių iš milijonų
žmonių sąmonės, į kurią jis įsiskverbė su sa-
vo kruvinais darbais—daug sunkesnis daiktas.
Hitlerininkų paveikslas su motinų pienu įėjo
į naujų kartų kraują, kaip maras, kaip baisi
pasaka apie slobiną ir ilgai dar nebus ramių
sapnų... Ilgai nebus...

Neatsimenu dabar, ką aš pasakiau leite-
nantui, pritardamas jo mintims, tik žinau,
kad jis nekantriai išklaušė ir tuojau pat tarė:

—Visai galimas daiktas, visai galimas!...
O, štai, jums iliustracija to, ką aš ką tik pasa-
kojau... Su manim buvo įvykis karo pradžio-
je, tiksliau pasakius—pirmąją karo dieną.
Dirbau vienuose naujai įsteigtuose vaikų po-

ilsio namuose, buvusiame sename dvare. Gal
žinote Skulmės dvarą, ant Nemuno kranto?
Retai graži vieta: aplink pušynai, vaizdingas
upės slėnis, daugybė salų. Prieš tai, kokį de-
šimt metų iš eilės mokytojavau tose apylinkė-
se su savo žmona, visą laiką kaime. Žmona
mirė džiova, palikusi man dukrelę. Kai,
įsisteigus tarybinei santvarkai Lietuvoje,
mane paskyrė minėtų, naujai įsteigtų
poilsio namų direktoriumi, mano dukrelė
ėjo septintuosius. Ir žinote, gal pirmą-
kart gyvenime pasijutau laimingas toje sa-
vo naujoje gausingoje mažiukų šeimoje. Lai-
mę suradau tų darbininkų, varguomenės vai-
kų laimėje. Pradėjo rinktis iš miestų, kur jie
augo tamsiuose, drėgnuose butuose, išpumpu-
siais pilvais nuo blogo maisto, išblyškę, už-
skurdę. O, kaip jie džiaugėsi kiekvienu me-
džiu, laukais, juos sunku buvo atplėsti nuo
vandens! Daugelis jų nedrįso prisiliesti prie
savo baltų, švarių, lovelių, sakytum netikė-
dami, kad tai jiems skirta. Kaip šiandien at-
simenu dvidešimt antrąją birželio. Tą dieną
turėjo būti oficialiai atidaryti Skulmės vaikų
poilsio namai ir mes laukėme iš Kauno at-
vykstant svečių. Iš pat vakaro namų perso-
nalas švietėsi ir tvarkėsi. Rytą, kelios mergai-
tės pasisiūlė papuošti vainikais ir žolynais
įvažiuojamuosius dvaro vartus. Jos išėjo į
pievą, išsivesdamos drauge ir mano dukrelę.
Aš taip pat ruošiau svečiams staigmenų. Per-
imant dvarą, drauge su kitu inventoriumi,
mums atiteko porą didžiulių indų, su vynu.
Dvaro darbininkai pasakojo, kad vynas tu-
rėjo būti labai senas, išlaikytas. Su dideliu
malonumu ėmiausi vyną perpilstyti į bonkas.
Nedaug tepraėjo laiko, kai lauke staiga sužžė,
tarsi automobilis. "Va, tau ir ankstyvieji sve-
čiai! Žadėjo atvažiuoti apie pietus, o susiren-
ka iš pat ryto!"—spėjau pagalvoti, dirstelė-
jęs pro atvirą langą, tačiau nieko ten nepa-
stebėjau. Ir netrukus, lyg būtų kas tvorą
laužęs: tra-tra, sutratėjo. Vėl kažkodėl pa-
galvojau, kad tai automobilis ir kad jis, įva-
žiuojant į kiemą, užkliudė sodo tvorą. Tuo
pačiu laiku išgirdau vaikų šauksmus. Išėjęs
laukan, tuojau pamačiau, kad tai lėktuvas.
Leisdamas ilgą dūmų srovę, jis praskrido vi-
sai žemai, beveik siekdamas medžių viršūnes.
Valandėlė, ir dingo už sodo, visai nutilo jo
burzginas, ir susyk—ta, ta, ta. Rodos, kad mo-
teryš, prie upės, kultuve daužė. Ir, štai, jis

dar kartą praskrido viršum kiemo, taip žemai, kad aiškiai pamačiau lakūno galvą, apmautą odiniu šalmu ir veidą, pailgą, įdegusį veidą, ir netgi kažką nusidriekusį nuo jo kaklo, tarsi kaklaraišį. Jis, rodos, pamatė mane ir plačiai nusišypsojo, atskleisdamas baltus dantis, bet tai tęsėsi tik akimirka. Tačiau ir akimirkos pakako, kad tas veidas ir šypsena visam laikui pasiliktų mano akyse. Pirmuoju daiktu, kai tik pastebėjau iš lėktuvo nusidriekusius dūmus ir kai išgirdau keistą spraksėjimą ore, man kniestelėjo, kad su lėktuvu įvyko avarija ir kad jis jieško vietos nutūpti. Mūsų apylinkėse dažnai skraidydavo lėktuvai, bet visuomet aukštai. Ilgai svarstyti man ir neteko: vaikai vėl ėmė rėkti, bet taip rėkė, kad jokiū būdu to riksmo negalima buvo palaikyti paprastu, išdykaujančiu, ar tik lėktuvą pamačiusių, vaikų riksmu. Jie klykė pievoje, tuojau už sodo. Perdaug neskubėdamas, bet ir negaišdamas, jau neramus, perėjau sodą, ir nespėjau pro vartelius išeiti į pievą, matau: pagal žabinę tvorą, bėga pasilenkusios mergaitės. Visas jų būrys. Griuvinėja žolėje ir vėl pakilusios, kibdamos viena į kitą, bėga. Viena jų, jau greta sodo vartelių pabandė pralįsti į sodą pro tvoros apačią, ir pasispraudė. Galų gale, lyg išgąsdintos vanago vištos, jos įpuolė į sodą. Man riktelėjus, mergaitės tarsi atsikvošėjo, bet nė kiek nesiliovė verkusios. Mačiau kaip jos virpėjo, lyg perlietos šaltu vandeniu. "Na, kas atsitiko, sakykite? —surikau, nematydamas jų būry nei savo dukrelės, nei dar kelių.—Aldoną, Levutė, kur?" Iš jų žodžių ir verksmų nieko negalima buvo susigaudyti, tik skėtriavo, glaudėsi prie manęs ir rodė, vis rodė į pievą. Čia, ant vienos mergaitės rankovės pastebėjau raudoną dėmę, ir tuo pačiu laiku susigriebiau, kad tebe-laikais vyno bonką, su kuria taip ir išbėgau iš namų. Man toptelėjo į galvą, kad mergaitę apipyčiau vynu, bet atsiminęs, kad vynas buvo šviesus, sviedžiau bonką į šalį. Tai buvo kūdikio kraujas. Atsimenu, rodos, bandžiau mergaitę ranką aprišti nosine, ilgai, nepaprastai ilgai gaišau, niekaip negalėdamas užmegsti raiščio, ir visai neskubėjau į pievą, nors man jau pasidarė aišku, kad ten įvyko kažkas baisu. Paskum nebaigęs rankos tvarymo, pasileidau tekinas. Ten, ant upės skardžio, pievoje radau savo Aldoną ir dar dvi mergytes. Manoji gulėjo šonu, susirietusi,

į kamuolį, kelius beveik priglaudusi prie smakro, rankose suspaudus ilgo vainiko galą. Antroji tysojo kniūbsčia, išskėtusi rankas ir kojas, lyg nukryžiuota. Jos kaklas, šviesios kasos ir sprandas buvo pasruvę krauju. Trečioji, gulėjusi čia pat, tyliai skundėsi: "kojytę, kojytę!" Matomai, jos sėdėjo suglaustu ratu, pindamos vainiką, viena prie kitos, ir šūviai, paleisti iš oro, vienas kliudė į nugarą, į kojas, kitas iš priekio. Tik tos, kurios braidžiojo po pievą, skindamos gėles, išliko nepaliestos. Pirmųjų tragedijos valandų beveik nepamenu, tik žinau, kad parodžiau gana sveikos nuovokos, atbėgusiems žmonėms davinėčiau nurodymų, pats nešiojau jas iš pievos ir visą laiką raminau verkiančias moteris, liepdamas kažkam bėgti į paštą ir pranešti, kad iškilmė neįvyks, vietoj to, kad iššaukus gydytoją, nes kai tuojau patyrėm, maniškė, kuriai kliudė vidurius ir toji, kuri šaukdama minėjo savo kojytes, buvo dar gyvos. Pirmomis apstulbimo valandomis aš netgi nepagalvojau, kas jas nužudė, kodėl ir už ką ir kai nuo mirusios buvo nuplautas kraujas ir ją paguldė salėj, ant stalo, greta sužeistųjų, ant stalo, kur turėjo būti paruoštos tos dienos vaišės, man vis atrodė, kad tai ne teisybė ir negali būt, kad aš žiūriu į mirusią, apnuogintą mažąją Levutę su sujauktu kūnu. Vėliau, kai viskas jau man pasidarė aišku ir vilties nebelenkiau, su didelėmis pastangomis stengiausi save įtikinti, kad čia kažkoks baisus nesusipratimas, kad lėktuvas, iš kurio šaudė, jokiū būdu negalėjo taikyti į mergaites, sėdėjusias pievoje ir kad greičiausia buvo šaudoma visai į ką kitą. Taip svarsčiau, nusprendžiau ir netgi apsiraminau, lyg šaudžiusio apsirikimas būtų ką nors pakeitęs. Netgi kai žmogus, nuvažiavęs į paštą, grįžo ir pranešė, kad vokiečiai pradėjo karą ir kad jokiū būdu nepavyko susiskambinti su Kaunu, aš atkakliai laikiausi tos nuomonės, kad tai apsirikimas, fatališkas ir baisus. Sužinoję apie karą, mažieji, apverkę savo žuvusius draugus, pradėjo verkti ir blaškytis dar smarkiau, prašydami, kad juos leistų pas tėvus. Jie buvo taip išgąsdinti mirties, įsiveržusios pačiu netikėčiausiu būdu tą saulėtą, gražią dieną, jog daugelis, ypač vyresniųjų, patys krovėsi savo daiktus, rengėsi, ginčijosi žiną kelią ir eisią namo. Niekam nerūpėjo jau nei žaislai, nei upė, nei valgis, jie būriavosi kieme ir svarstė, lyg suaugusieji.

Pakinkius arklį ir paguldžius vežime abi sužeistas, aš atsisėdau drauge su buhalteriu, pasisiūliusi man bendrakeiviu ir padėjėju, ir mes išvykome, prižadėdami greit grįžti ir atvežti nupirktą grabą. Bet grįžti man jau nebuvo lemta: duktė mirė pakely ir atvykęs į miestą, vėlai naktį, jos lavoną atidaviau į ligoninę, drauge su sužeista į kojas. Miestas buvo aptemdytas, tačiau gatvėse vyko nepaprastas ir šiurpus judėjimas: žmonės, ištisomis šeimomis, kas su lagaminu, kas pasikrovęs vaikų vežimėlių daiktų, kas ant pečių, ant nugaros užsikrovę sau mažus vaikus, traukė tylūs, genami baisios nelaimės. Visą naktį išvaikščiojau, pritrenktas ir suglumęs, stovėdamas gatvių sankryžiose. Vienoje vietoje žmonėms padėjau nešti senį, kurį nešė žydų šeima gatvėmis, matomai sunkų ligonį, drauge su lova. Kitur mačiau einantį juodai apsirengusį vyriškį, vedantį už rankos mažą mergaitę ir per pečius užsimovusį didelę mesinginę dėdą. Jis daugiau nieko nesinešė, tik dėdą, žvilgančią minioje, jį išskiriančią iš visų. Toki vaizdai nelaimę darė dar šiurpesne, nesuprantamesne, Atsiminęs, kad viename kieme palikau arklį, grįžau ten, bet nieko jau nebuvo: arkliai ir vežimu kas nors pasinaudojo. Paskum atsiminiau, kad prižadėjau ligoninei atsiimti dukters lavoną, kad reikalinga du grabai ir kad turiu būtinai pranešti mirusios Levutės tėvams, apie kuriuos tik tiek man buvo žinoma, kad jie kauniečiai. Visai negalvodamas, kad dabar naktis ir jieskodamas grabdirbio, paskum ligoninės, vis sukinėjausi aplink kažkokius didelius namus, aptvertus aukšta tvora, ir niekaip nesuradau vartų. Rytą prasidėjo miesto bombardavimas ir su paskutiniais bėgančiais, toje mašinų, pėsčiųjų srovėje, kur pavežamas, kur vėl pėsčias, neklausdamas savęs, kur aš einu, kodėl einu, tik jausdamas, kad reikia būtinai eiti, bėgti, nes kelio atgal nėra, ėjau ir ėjau. Atsidūręs Saratovo srityje, dirbau kolektyviniame ūkyje, iš ten persikėliau į Ufą. Po pirmųjų karo mėnesių, pamatęs viso krašto nelaimę, apsipratau ir su savo skausmais, kurie iš trikrujų buvo tik menka dalelytė visų tų baisių, nešamų vokiečių, apie kurias pasakojo atvykę iš užimtų sričių žmonės. Nuo to laiko mane pradėjo kankinti slogutis. Kai tik imdavau migdytis, tuojau išplaukdavo besišypsantis pailgas veidas. Čia jis pasirodydavo, sakytum, man besėdint

kambary ir betaisant mokinių rašto darbus, už lango. Tai vėl pamatydavau jį stovintį ties savo dukrelės lova. Syki, rodos, einu per pievą ir matau mergaites pinančias vainiką, o vainikas toks ilgas ilgas tęsiasi per visą lauką, ir jieskau akimis, kur gi to vainiko galas ir matau, kad vėl jis stovi juodas, kaip smala, tik dantys blizga... stovi, šypsosi ir laiko vainiko galą. Arba vėl: leidžiasi saulė, nuo namų ir medžių klojasi šešėliai, matau kaip paskutinieji raudoni spinduliai gęsta jovarų viršūnėse. Einu taku per kiemą ir nešu prispaudęs prie krūtinės, užmigusia ant rankų Aldutę. Tik kažkas traukia, masina mane pažvelgti į kūtės pusę, iš kur girdžiu atsivejančio žingsnius. Atsigrežiu ir matau kaip aukštas, didelis vyras, plevėsudamas milinės skvernais eina paskum, jo veidas, raudonas, dega lyg žarija, jis šypsosi man, dantys jo blizga, taip aiškiai matau. Prisiglaudžiu dar arčiau prie krūtinės dukrelę, tarsi norėdamas apginti ją nuo baisaus nepažįstamo, o ji tokia šalta, akys stiklinės. Ji mirusi. Arba sapnuoju, kaip viršum kiemo, lyg milžiniškas šikšnosparnis, ima leistis lėktuvas, tyliai, be jokio garso, uždengdamas savo sparnais visą dangų ir darosi tamsu, o iš lėktuvo žiūri į mane tas pats pailgas, nemalonus veidas, ir šypsosi. Atsiminęs, kad dukrelę palikau namie, bėgu, tačiau kojos pinasi, nepaeinu. Šiaip taip įlekiu į vidų, o tas nepažįstamasis, nesuprantama, kuriuo būdu aplenkęs mane, kokių būdu į kambarį įjėjęs, sėdi prie dukrelės lovos. Kai tik aš pasirodau, jis dingsta, ir paskum randu tuščią mergaitės lovą, ir tokia neveltis mane apima, kad pradedu verkti... Taip kas naktį, vis tasai nepažįstamas, jo šaltas, ledinis veidas. Dažnai pabusdavau išgąsdintas, drebėdamas, išbertas šaltu prakaitu, apsipylęs ašaromis. Stengiausi prieš miegant sugalvoti sau lengvus sapnus, įkinkyti savo smegenis tik į šviesius, giedrius atsiminimus, užmigti galvojant apie ramius upių vandenius, kur kadaise meškeriojau, apie tyliai šlamančias girias, pilnas paukščių, bet pakakdavo tik užsnūsti, kai iš vandenių, iš girių šešėlių išplaukdavo keisti, šiurpūs vaizdai ir jokių būdu neišmaniau, kaip nuo jų atsikratyti, išlaisvinti savo smegenis. Nebuvo nakties, nė vieno sapno, kad aš nematyčiau to paties veido, priminančio šimtą pavidalų, kurs šmėktelėjo ore pirmąją karo dieną...

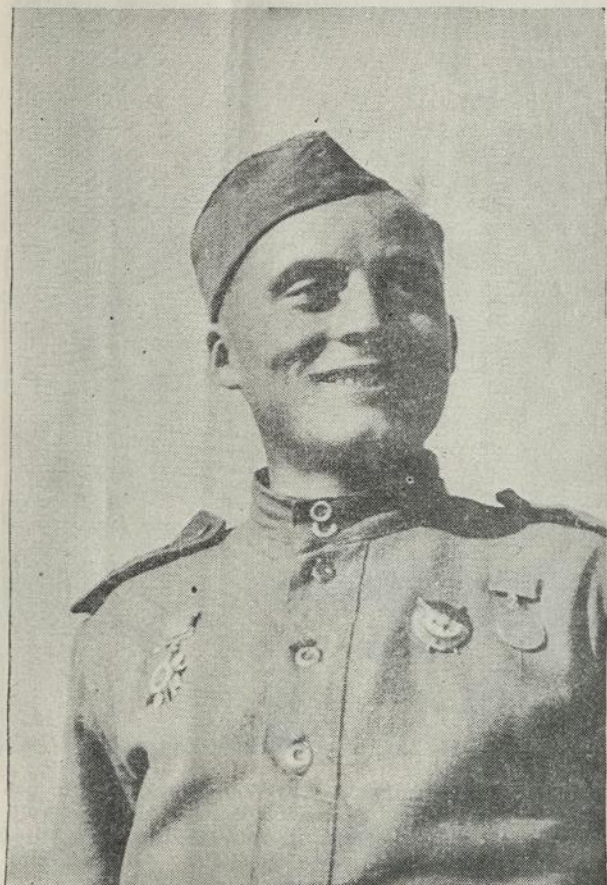
vokiečio lakūno veido. Vaistų nuo slogučio nebuvo. Kiekvienas pasakytų: nervų sukrikmis... Reikalingas nervams poilsis. Aš jaučiau, kad tokią ramybę galėjau įgyti tik susitikęs veidas veidan su tuo, kuris naktimis mane persekiojo. Man tik to reikėjo, daugiau nieko, galvojau sau. Pradėjau jieškoti progų su juo susitikti, jį užklupti ir sunaikinti. Ilgai jo jieškojau. Įstojau į Raudonosios Armijos lietuviškąją diviziją. Ilgi apmokymo mėnesiai, paskum frontas. Ugnies ir kraujo pėdsakai, ne tik kareivių, bet kūdikių, nekaltų kūdikių ir senelių kapai kiekviename žingsnyje... Kiekviename žingsnyje kažkoks žmogaus protu nepaaiškinamas griovimo, naikinimo siautulys. Ir visur vokiško šaltakraujiškumo, kažkokio robotiško šaltakraujiškumo antspaudas. Tik fronte supratau, ką tai reiškia hitlerinė armija.

Jūs klausiate, kaip aš medžiojau vokiečius? Prasadėjo visai paprastai. Kažkaip, grįždama iš divizijos štabo, ėjau per miškelį. Buvo tylu, kaip retai ir tik visai trumpam laikui esti tylu pafrontėje. Ir, stabtelėjęs pakvėpuoti vos išsiskleidusių medžių pumpurų kvapu įsodrintu oru, toje tyloje išgirdau garsus. Tarsi čia pat kažkas derino balalaikos stygą. Apsidairiau ir tuojuo pamačiau miško muzikantą: gal du žingsniai nuo manęs, į beržo kamieną buvo įkaltas medinis latakas, prie kurio, ant asos, padirbdintos iš telefono vielos, kabojo kareiviškas šalmas. Sula papsėjo į šalną, skambiai, linksmi. Visas tas įtaisymanas man pasirodė gerų, mielų rankų darbu. Priėjęs, atsargiai nukabinau šalną, jau iki pusės privarvėjusį, išgėriau sulą, kaip šviežią pieną, su dėkingumu paglosčiau beržą, lyg gerą ramią karvę ir smulkiau ėmiausi apžiūrėti visą beržo melžimo įrengimą. Šalmas buvo vokiškas. Jo priešakinėje, kaktos pusėje, beveik pačiame įgaubimo viduryje, buvo skylė, nedidelė, kulkos padaryta skylė, dabar užlopyta tošies žievele. "Snaiperio darbas!"—pagalvojau ir pakabinęs šalną jo senojoj vietoj, aš nuėjau savo keliais. Toji maža, nereikšminga smulkmena, atsitikimas miške, man įstrigo giliai į galvą. Kažkaip paėmęs šautuvą, su mūsų dalies snaiperiu išėjau į pirmąją medžioklę. Mano mokytoju buvo senas kurapkų šaudytojas, linksmas ir juokdarys. Jis visuomet sukalbėdavo "Tėve mūsų" pabučiuodavo šautuvą ir tik tuomet pradėda-

vo medžioklę. Nelauktai, netikėtai, ko ir pats nežinojau, mano akis pasirodė jau ne tokia kreiva: nušoviau pirmąjį vokiečių. Tai buvo, kaip sakoma, lyg akilai vištai grūdas. Vokietis buvo bandęs perbėgti mažą, nedidelio upelio daubą, gerai matomą iš mūsų lizdo. Ten jis ir krito, pasilikdamas tysoti iki pat nakties. Nušoviau jį iš paprasto karabino, ir kai į mano rankas pakliuvo geras, snaiperiškas šautuvas, skaičių padidinau iki trijų. Paskum visą vasarą medžiojau. Kartais tekdavo išgulėti labai ilgai, laukiant sau aukos, ir aš nejausdavau nuovargio. Tas nuolatinis įtemptas jieškojimas, sekimas, kai tavo klausia ir akys tarsi išgirsta slieko ropojimą ir pamato akmenėlio plyšį už keliasdešimt žingsnių, kai tu jauči, kad tave, kaip neišvengiamą mirtį jaučia priešas ir kai tu žinai savo pirmenybę tame nuolatiniam šuniškos kantrybės bandyme ir galų gale kai tavo ilgas tūnojimas baloje ar purve iki kaklo baigiasi šūviu ir tik akimirką regi aukos kritimą, arba net tik kūno šešėlį—koks palengvėjimas! Tik po tokių dienų pradėjau ramiau miegoti. Labai retai, man bemiegant, išdrįsdavo pasirodyti besišypsas veidas, tarsi jis pabūgo ir kurį laiką visai nesirodė. Mane užvaldė tokia medžiojimo aistra, jog tos dienos, liesos dienos, kai neišvengiamos priežastys ar nesėkmė išplėsdavo iš mano nagų laimikį, aš būdavau neramus, piktas ir nerasdavau sau vietos. Nežinau, kokiai jausmų, kokiai prigimties paslapčių sričiai tai priskirti? Greičiausiai tai nebuvo nieko paslaptingo, o tik jautrus, užaštrintas medžiotojo instinktas, jo uoslė! Negalėčiau pats to išaiškinti, bet nuo kurio laiko tai pradėjo atsitikti. Trumpai sakant, aš pradėjau jausti auką. Kartais, sėdint tarp draugų, arba dirbant kokį darbą, mane, sakytum, kas lengvai pažadindavo ir būdavo toks jausmas, kad ten, už kalvelės, būtinai man paklius vokiečiai... Taip ir būdavo: ten nueidavau, išlaukdavau kartais labai ilgai ir nušaudavau. Aš šaudžiau juos, matydavau krintant, dažnai, rodos, neapsirikdamas būčiau galėjęs pasakyti, į kokią vietą—galvą, sprandą, ar kaklą pataikiau, bet niekad manęs netraukė pažiūrėti į savo aukas. Man pakakdavo, kad su tuo baigta. Tik šaudydamas juos, galėjau gyventi, ramiai, be slogučių, kietai, kietai išsimiegoti ir daug ką užmiršti. Tik tokiu būdu jau-

(Tąsa ant 131 pusl.)

Kovotojai už Lietuvos Laisvę

Saržentas Jonas Romanokas, drąsus Raudonosios Armijos lietuviško junginio kovūnas, apdovanotas Raudonosios Armijos Ordinu, Patriotinio Karo Ordinu ir Už Drąsą Medalium.

Infanterijos komandos poste Leitenantas Fedoras aiškina savo pagalbininkams komandieriams sekamą žygį.

Vyresniojo Leitenanto Reišio vadovybėje mortirinė baterija.

Drąsiejį Lietuviško Junginio kovūnai apdovanojami ordiniais ir medaliais.

Raudonosios Armijos Lietuviškojo Junginio mortirinė baterija Jaunesniojo Leitenanto Šiaibelio vadovybėje apšaudo nacių pozicijas. Visuose kovos žygiuose šitie lietuviai kovūnai pasižymėjo didvyriškai.

Raudonosios Armijos Lietuviškas Junginys prie pat Lietuvos rubežiaus Pirmosios Baltijo Armijos fronte. Leitenantai Velička, Raudis, Zemaitis ir Antonisinas studijuoja priešų pozicijas dėl taikiklio. Visi jie apdovanoti ordinais ir medaliais.

Raudonosios Armijos Lietuviškojo Junginio mortiriniai kanuolininkai gelbsti infanterijos atakai ant vokiečių.

Lietuviškojo Junginio kovūnai, po apsauga mašininės kanuolės ugnies puola vokiečius.

MAIRONIO KŪRYBA

12 metų sukakčiai nuo poeto mirties,
1932—1944 m.

A. VENCLOVA.

Maironis—didžiausias XIX a. galo ir XX a. pradžios lietuvių poetas ir iš viso vienas žymiausių mūsų rašytojų. Jo poeto šlovė pirmiausia remiasi šešis kartus leistu lyrikos rinkiniu „Pavasario Balsais.“ Tiek savo tematinės platumu ir naujumu, tiek grakščiu, ligi tol mūsų poezijoje nėkieno nepasiekto tobulumo forma, tiek ir didžiule sugestyvine galia, kuri ligi šiol nepaliovė žavėjusi skaitytojo, Maironis lietuvių poezijoje užėmė išskirtinės reikšmės vietą.

Maironis į mūsų literatūrą įėjo tuo metu, kada lietuvių liaudį slėgė sunki carizmo ir dvarininkų priespauda. Carizmas, uždraudęs lietuviams spaudą, keturias dešimtis metų (1965—1904) lietuvių liaudies kultūrinį gyvenimą laikė nelegalioje padėtyje. Nors baudžiava jau buvo panaikinta, lietuvių liaudis dar ilgai jautė įvairiopa priklausomybę nuo dvarininkų.

Jonas Mačiulis, vėliau mūsų literatūroje pagarsėjęs Maironio slapyvardžiu, gimė 1862 m. spalio 21 dieną Žemaičiuose, Raseinių apskrity, Šiluvos parapijoje, tėvo nuomuojamame Pasandravio dvare. Anksti pajutęs patraukimą poezijai, jau būdamas Kauno gimnazijos šeštoje klasėje, jis rašo eilėraščius. 1882 m. įstojęs į Kijevo universitetą, kur studijavo literatūrą, būsimasis poetas parašo pirmąjį savo straipsnį apie Lietuvos vargus, kurį išspausdina vienas rusų laikraštis. Nuo 1884 m., mokydamasis Kaune, dvasinėje žemaičių seminarijoje, būsimasis poetas gerai susipažįsta su lenkų istorikų ir poetų romantikų raštais apie Lietuvą. 1884—1886 m. jisai parašo trumpą Lietuvos istorijos kursą, o 1885 m. „Aušros“ laikraštyje išspausdinamas pirmutinis jo eilėraštis, pavadintas „Lietuvos Vargais“ ir pasirašytas Žvalionio slapyvardžiu. Maironio slapyvardžiu J. Mačiulis pradeda pasirašinėti nuo 1891 m.

Poetas, baigęs dvasinius mokslus ir būdamas aukštas dvasininkas, gyvena pakaitomis

čia Peterburge, čia Kaune. Gyvendamas Kaune, Maironis, greta lyrikos kūrinų, parašė pirmąją savo poemą „Tarp Skausmų į Garbę,“ kuri vėliau, Peterburge perdirbta, buvo pavadinta „Jaunąja Lietuva“ (iš spaudos išėjo 1907 m.). Peterburge, kur Maironis gyveno nuo 1894 m. ligi 1907 m., buvo parašyta taip pat poema „Raseinių Magdė“ ir libretas „Kame Išganymas.“

1897 m. Maironis keliavo po Vakarų Europą. Ypačiai didelį įspūdį poetui padarė Šveicarijos ir Italijos gamta, kurios motyvais jo kūryboje randame keletą puikių eilėraščių.

Nuo 1909 m. ligi mirties Maironis gyvena Kaune. Čia, be daugybės lyrinių kūrinų, 1912—1920 m. jisai rašo „Mūsų Vargų“ poemą. Buržuazinėje Lietuvos respublikoje Maironis dirba kaip profesorius Lietuvos universitete. Senatvėje jisai parašo keletą istorinių dramų: „Kęstučio Mirtį,“ „Vytautą Pas Kryžiuočius“ ir „Vytautą Karalių“ bei libretą „Nelaimingos Dangutės Vestuvės.“ Maironis mirė Kaune 1932 m. birželio 28 d.

Literatūrinį darbą pradėjęs tuo metu, kada Lietuvoje vis plačiau reiškėsi vadinamasis tautinis sąjudis—liaudies kova prieš carizmo priespaudą ir lenkų arba dažniausiai sulenkėjusių dvarininkų kultūrinę bei tautinę įtaką, Maironis visą didžiulę savo poeto jėgą atiduoda pavergtajai mūsų liaudžiai ir jos kovai dėl šviesesnės ateities.

“Ten, kur Nemunas banguoja
Tarp kalnų, laukų,
Broliai vargdieniai dejuoja
Nuo senų laikų.”

rašė Maironis savo žinomame eilėraštyje „Mano Gimtinė.“ Poetas gyveno lietuvių liaudies vargais, jisai giliai jautė jos sielvartus. Poetui buvo ne tik suprantamos ir artimos prislėgtosios liaudies kančios—jis pats, lietuvių liaudies sūnus, tomis kančiomis gyveno ir turėjo visišką teisę apie save pasakyti:

“Ten užaugau, iškentėjau
Aš kančias visas
Ir pamėgau, pamylėjau
Vargdienio dūmas.”

Iš šios gilios meilės liaudžiai, iš jos vargų, sielvartų supratimo ir atjautimo gimė daugelis Maironio kūrinių: “Mano Gimtinė,” “Kur Bėga Šešupė,” “Jaunimo Giesmė,” “Eina Garsas,” “Kur Lygūs Laukai,” “Graži Tu, Mano Brangi Tėvyne.”

Maironis buvo gilus savo krašto patriotas. Jisai visa dvasios jėga mylėjo gimtąjį kraštą, Lietuvos gamtą, gražiąją savo kalbą ir dainas, didžiąją mūsų tautos praeitį:

“Graži tu, mano brangi tėvyne,
šalis, kur miega kapuos didvyriai;
Graži tu savo dangaus mėlyne,
Brangi, nes daugel vargų patyrei.”
(Lietuva brangi).

Maironis, mylėdamas savo kraštą, nekenė amžinųjų mūsų tautos priešų vokiečių. Kaip ir prieš Maironį gyvenę šviesiausi lietuvių tautos protai ir tauriausios širdys—Donelaitis, Valančius, Daukantas, taip ir Maironis savo raštais mokė mūsų tautą su vokiečiais atkakliausiai kovoti ir neleisti jiems savęs pavergti. Maironio poezijoje iš viso gausu lietuvių tautos kovos su vokiečiais atbalsių. Daina virtusiam eilėraštyje “Kur Lygūs Laukai” Maironis vaizduoja kruviną kryžiuočių įsiveržimą į Lietuvą ir jų sutriuškinimą bei lietuvių pergalę. Nuostabios lyrinės jėgos eilėraštyje “Eina Garsas” ir dešimtyje kitų eilėraščių, o taip pat dramose Maironis primena didvyriškas mūsų tautos kovas su vokiečiais. Maironio poezijoje rado atspindį ne tik senoviniai lietuvių santykiai su vokiečiais. Eilėraštyje “Nevėžis Per Karą” poetas prisimena senovinius karus, kurių našta teko pakelti Lietuvai, ir lygina juos su žiauria 1915—1918 m. karo tikrove:

“Žudė kryžiuočiai! Švedai naikino...
Plėšė francūzų laikai!...
Bet nė prabočiai to nepažino,
Ko susilaukė vaikai:
Eina germanai nuo Magdeburgo,
Eina nuo Reino vagos,
Nuo Regensburgo, Mainco, Augsburgio
Eina banga už bangos.
Kaizeris veda, viešpats Berlyno,

Kerštui teutonus visus.
Ko neišplėšė, tą sunaikino,
Kaip audražygis baisus!”

Poetui pačiam teko išgyventi žiauriają vokiečių 1915—1918 metų okupaciją Lietuvoje. Šį vieną tamsiausių mūsų tautos istorijos puslapių Maironis pavaizdavo “Mūsų Vargų” poemoje ir eilėraštyje “Nevėžis Per Karą.” Tikslaus metraštininko plunksna poetas vaizduoja žiauriausią vokiečių viešpatavimą Lietuvoje, jų plėšimus, rekvizicijas, gyventojų išvežimą į vokiečių katorgą, kaimų deginimą, žudynes.

“Tų neteisybių, tų skriaudų,
Kultūros vokiškos žiedų,
Rods, nuo kryžiuočių paveldėtų,
Kas nėra matęs akimi
Ir neapverkęs širdimi,
Vargų Europoj betikėtų.”—

sako Maironis apie vokiečių okupaciją Lietuvoje “Mūsų Vargų” poemoje.

Bet poetas, kaip ir visada sunkiais mūsų tautai laikais, nepraranda vilties. Savo eilėraštyje “Nevėžis Per Karą” jis baigia pranašingu posmu:

“Laikas ir tuosius karo galiūnus
Kaip perėjūnus nušluos,
Vien tik ištvėrę Lietuvos sūnūs
Augs ir tvirtės veikaluos.”

Maironio posmai, skirti lietuvių tautos kovai su vokiečiais pavaizduoti, ir šiandien kelia mūsų tautoje kovos pasiryžimą ir uždega įsitikinimu galutine tiesos ir laisvės pergale.

Maironio satyra “Kai Kam” buržuazinės cenzūros kurį laiką buvo neleidžiama spausdinti—joje to meto Lietuvos “valdovai” iš karto save pažino: tai jie, pasprukę iš Rusijos po Spalio Revoliucijos į buržuazinę Lietuvą, Lietuvos “nepriklausomybę” pavertė savo nešvaraus biznio objektu, iš šiltų vietų mėgėjų caro Rusijoje virsdami uoliais “lietuviško liežuvio” mėgėjais:

“Ir trindamas baltas rankas,
Pilietis šiandieną pilvotas,
Uolus Lietuvos patriotas
Ne vienas kai kas,”—

aštriai juokiasi Maironis iš buržuazinės Lietuvos "herojų." Satyros gale poetas jų adresu pratrūksta nesuvaldomu sarkazmu:

"O siurbėlės, niekšai, bastūnų gauja!
Diplomuočių valyzų vežikai!
Kai kur kai kas
Net pavarde apsišarvojęs nauja!
Be sąžinės kyšių lupikai!
Į kūną nuodais įsisiurbus gija!...
O, trinkite baltas rankas!
Gal titulus, garsą sau gauste,—
Dėmės nuo kaktos nenuplauste,
Ne vienas kai kas!"

Tikrovė buržuazinės Lietuvos respublikos, kurios Maironis laukė ir kurią iš pradžių sveikino, vėliau jį skaudžiai apvylė. Biurokratų, karjeristų, kyšininkų, liaudies prakaitu mintančių "diplomuočių valyzų vežikų" siautėjimas Lietuvoje Maironiui, doram savo krašto patriotui, kėlė tiesiog pasibjaurėjimą.

Būdamas katalikų dvasininkas, Maironis savo paties jausmus stengėsi derinti prie nustatytų konfesinių normų, todėl ypačiai jo meilės ir iš viso asmeninių jausmų lyrikoje randame liūdesio ir resignacijos. Dvasininko profesija ir pasaulėžiūra tam tikrą antspaūdą uždėjo ir kai kuriems Maironio kūriniais.

Pirmiausia—tai eilėraščiai religinėmis temomis. Toliau, dvasininko pasaulėžiūra ypačiai ryškiai išskyla aikštėn librete "Kame Išganymas," kur socialinių priešgynumų išsprendimo autorius jieško vien tik... dievuje, nors čia pat, Zolio ir Mario dialoge, duoda labai aštrų socialinės neteisybės paveikslą, ryškiai parodydamas, kaip turtingųjų nuo žemės nustumti vargingieji valstiečiai turi emigruoti į svetimus kraštus, jieškodami duonos ir darbo. Pernelyg dažnas autoriaus palinkimas visų gyvenimo negerovių, neteisingų socialinių santykių pagimdytų, išsprendimo jieškoti ne šioje žemėje, bet dangaus karalystėje, be abejo, yra ir naivus, ir nepriimtinas.

Dvasininko pasaulėžiūros antspaūdą jaučiame taip pat ir tose "Jaunosios Lietuvos" vietose, kur Maironis stengiasi idealizuoti kunigystę. Šioje poemoje taip pat dažnai prasišveržia socialinis poeto naivumas—noras sulenkėjusius dvarininkus atlenkinti ir palenkti juos prisidėti prie tautinio lietuvių liaudies sąjūdžio.

Kaip svetimos mums tik ką iškeltos Maironio idėjos, taip svetimas ir jo ekskluzivizmas, tiesa, gana retai teprasiveržias, kitų tautų atžvilgiu. Visa tai savo laiko apnašos, kuriuos, tartum rūdys, vietomis gadina taurių ir skambų Maironio kūrybos metalą.

Pažymint tai, kas Maironio poezijoje mums yra svetima, reikia pabrėžti, kad Maironio poeto didybę kaip tik ir sudaro tai, kad jis didžiausioje savo poetinės kūrybos dalyje įstengė išsiveržti iš konfesinių varžtų ir sukurti kūrinis, kuriuose gilų ir platų atbalsį rado mūsų liaudies kova ir pastangos išeiti į šviesą ir laisvę.

*

Maironio kaip poeto poveikis vėlesnei mūsų poezijos raidai—taip pat didžiulis. Maironis pirmasis į mūsų poeziją įvedė toninę eilėdarą, iškeldamas ją ligi aukšto tobulumo laipsnio. Maironis vienas pirmųjų mūsų literatūroje sukūrė lyriškai epinės poemos pavyzdžius, duodamas Lietuvos vaizdą spaudos draudimo laikais ("Jaunoji Lietuva") ir prieš pirmąjį pasaulinį karą bei vokiečių okupacijos metu ("Mūsų Vargai"). Savo dramomis Maironis stengėsi parodyti didingos lietuvių tautos praeities epizodus.

Be jokio abejojimo, Maironio poeto kūryba didžiąja savo dalimi garbingai įeina į aukštinį mūsų literatūrinio palikimo fondą.

VERKSMAS

(Tąsa nuo 126 pusl.)

čiausi juos pašalinęs iš kadaise ramių paupių, skambių girių ir pievų, išbraukias iš savo sąmonės, visus tuos, kurie daugiau neaplaistys nekaltų kūdikių krauju pievų vainikų, išraunąs juos iš savo smegenų, kaip mirties baimę, kaip pačią mirtį...

Leitenantas nutilo ir vėl pasilenkęs pažiūrėjo į tolumą, kur nuėjo karavanas.

—Keturius mėnesius išgulėjau ligoninėje ir gaila to laiko. Peršautą šoną sugydziau, bet ramų miegą praradau. Vėl mane vargina slogutis ir tas pats veidas retkarčiais pasirodo... Na, nieko! Pasiėksiu frontą, ten manęs laukia mano šautuvas.

Po tų žodžių jis atsistojo.

ŠEŠTOJI GIESMĖ

(Iš "Jaunosios Lietuvos")

I

Palaimintas laikas, kada vėversys,
Į dangų iškilęs, viešai apgarsins
Pavasario auštantį rytą,
Kad vėjas, svetys tolimųjų kraštų,
Tirpydamas sniegą, papūs iš pietų
Ir gamtą prikels užmigdytą.

Palaimintas laikas! Ne kartą rytys
Dar rytšaliais galvas žiedams nulankstys,
Bet saulė vis lipa į žiemius,
Vis lipa ir šypsos nudžiugus saulutė;
Nudžiunga ir žmonės, į darbą sukрутę;
Pavasaris lanko pakiečius!

Pavasaris kitas nabašninkus gali
Prikelti, kad bočių užmirusią šalį
Iš amžino miego vadina!
Jo balsą išgirsta kapų pelenai,
Pakyla galingi tada milžinai
Ir ateičiai vieškelį mina!

Palaimintas laikas! Nors priešginiai tingūs,
Gyvatos pabūgę, begarbins laimingus
Ramumo ir miego sapnus,—
Bet veltui trukdytų gyvavimą jauną:
Jis tvinkčiot kas kartą aiškiau nepaliauna
Ir pamatus griaua senus.

Gražu, kad pavasaris, griaudamas ledą,
Pažadina gamtą skaisčiais spinduliais;
Gražiau, kai didvyriai mylėdami veda
Tėvynę naujais atgimimo keliais!
Palaiminti jūs, atgimimo laikai!
Ir jūs, išrinktieji tėvynės vaikai!

II

Nuvargusi amžiais, palikus be vado,
Netekus sūnų, tu miegojai be žado!
O laikas, kurs griaua ir ardo,
Užmigdęs valdovus, išugdė ilgainiui
Pelėsius ir kerpes ant tavo tvirtainių,
O tau net atsakė ir vardo!
Bet laikas jau keltis! Ir taip paskutinė
Europoj, kaip amžiais anais, tau krūtinė
Krikštu apsiplaus atgimimo!

Bet, rasi, įstojus į vieškelį naują
Tu vėliai, kaip tuokart, aukosi net kraują,
Kaip motina pasišventimo!

O, laikas jau keltis, šalis Lietuvos!
Gana bus globėjų ant tavo galvos,
Kurie tavo turtais dalinos!
O, laikas ir tau savo žodį ištarti!
Jaučiu, kad išganymas laukiamas arti,
Kursai mūsų bočiams vaidinos!

Kai tau Donelaitis prieš metų dar šimtą
Poemą šešimasčiais apmetė rimtą,
Tu jos kaip per miegą klauseisi!
Kad Bohuš, Kraševski ar Narbutas rašė
Ir praeičiai tavo stebėtisi prašė,
Tik žodžiais gėrėjais garsiais.

Paskui Valančiauskas ir Daukantas Simas,
Net pats Baranauskas jau maž betikėjos,
Kad tau užtekėtų kada atgimimas,—
Nesmigo ir tau jų nedrašios idėjos;
Šiandieną kiti užtekėjo laikai:
Į darbą visi eina tavo vaikai.

Maironis.

Jūroje

Dangus tik ir jūra! Nei galo, nei krašto...
Vien ūžia aplinkui putojančios bangos.
Tai gintarais žaidžia, tai krištolais taškos,
Tai vėliai kaip slibinas, kriokdamas rangos.

Rūsti ir didinga. Ir šaukia, vilioja
Bangų neramiųjų platybėj paskęsti—
Ir vėliai, jėgų pasisėmus kovoje,
Gyventi, gyventi, kol saulė negęsta!

Pamėgau aš tavo kvėpavimą vėsu.
Širdis gi nerimsta krūtinėj, lyg bangos,
O, jūra, sakyki, kada gi galėsim
Pasveikint tave vėl nuo kranto Palangos?

S. Rimantas.

Tylos Sekundės

JUOZAS BALTUŠIS

Jūs klausiate, kas yra fronte baisiausia? Na, šis jūsų klausimas iš karto pasako, kad jūs nė karto nebuvote fronte. Juk atspėjau, tiesa? Čia nieko nuostabaus. Visiškai dar neseniai aš pats buvau toks pat neapšaudytas geltonsnapis, ir kiekvienam kariui uždavinėjau šį klausimą. Bet jie tik numodavo ranka. Taip. Šiuo metu niekas neturi laiko tokiems klausimams. Bet jūs neliūskite—mano traukinys išėina dar tik po pusvalandžio. Aš jums kai ką papasakosiu.

Aš labai norėčiau, kad jūs įsivaizduotumėt dalyvaują puolime. Jūs žinote, kas tai yra? Štai, sakysime, jūs esate įsuktas į vientisą ugnies ir švino uraganą. Jūsų ausų būgneliai taip atbuko, kad jūs nebeatskiriate paskirų sviedinių ir minų sprogimų. Viskas susiliejo į nenutrūkstamą gaudimą, nuo kurio krūpčioja ir dejuoja pati žemė po jūsų kojomis. Jūs stipriai gniaužiate šautuvą ir einate, einate, einate. Vienoj ir kitoj pusėj, priešaky ir už jūsų nugaros iškyla žemės stulpai, juodų dūmų sukuriuose, riaugsėdami ugnimi, viesulu veržiasi tankai. Bet jūs nebegirdite nieko, jūs nebepastebite nieko. Jūs tik gniaužiate šautuvą ir einate, ir einate.

Ir staiga...

Jūs pasijuntate apkase, priglaudęs skruostą prie šviežiai iškastos žemės, ir niekaip negalite suprasti, kas su jumis atsitiko, kur jūs esate, kas aplink jus darosi. Jūsų akys, kaip išgąsdinti paukščiai, blaškosi po nutilusią apylinkę, niekur nepajėgdamos ilgiau sustoti, apsiprasti ir nurimti. Ir ne tik akys. Kiekvienas jūsų kūno narvelis nenumaldomu alkiu geria į save aplinką ir krūpčiodamas tarytum klausia: kas atsitiko, kas atsitiko?

Tai baisus klausimas.

O paskui jus staiga apima nenugalimas noras tvirčiau suspausti šautuvą ir kreipti jį į priekį. Tik į priekį. Jūs jaučiate, kaip ši mintis apima jus visą, nuo galvos iki kaulų smegenų ir, atrodo, jokia jėga pasaulyje neprivers jūsų sugaišti nė vienos minutės.

Ar jūs žinote, kas tai yra? Ne? Na, tada klausykitės.

Mes stovėjome priešais vieną aukštumą. Ten, viršuj, išlakių beržų gojelyje, buvo įsivirtinę "jie." Mes buvome taip arti, jog matėm grėsmingas ambrazūras, žiūrinčias savo negyvomis akimis į mus. Ten nevaikščiojo joks gyvas žmogus, joks kitas žemės tvarinys. Bet mes nuostabių aštrumu jautėm, jog ten, giliai žemėse, yra "jie." Mūsų žvilgsniai buvo prirakinti prie negyvų ambrazūrų akių, ir mes žinojom, kad grėsmingoj jų tamsoj yra kažkas, kas neišsakomu įtempimu seka mus, seka kiekvieną mūsų judesį. Visas oras buvo tarytum persigėres laukimo, įelektrizuotas laukimo. Net parudusi žolė palenkė savo viršūnėles. Buvo taip tylu, jog mes visi girdėjome, kaip tiks vado laikrodis, į kurį jis žiūrėjo neatplėšdamas akių.

Ir staiga mes pamatėme aukštumos nuotakumoj, dešinėj, kažką judant. Pradžioj mums atrodė, kad tai tie sumenkę alksnių krūmokšniai mėgina suvirpėti vėjuje, atitiesti apsvilusias šakutes. Bet tai buvo žmogus. Jis šliaužė priglūdęs visu kūnu prie žemės. Ar vokiečiai matė jį? Nežinia. Iš jų pusės nebuvo paleistas nė vienas šūvis. Mūsų snaiperiai nukreipė į jį tolimatį, ir taip pat nepaleido nė vieno šūvio. Keista, bet mes visi įrēmėm į jį žvilgsnius ir sulaikėm kvapą. O jis šliaužė taip lėtai, jog reikėjo didelio valios įtempimo, kad nepakeltum šautuvo ir nešautum į jį.

Pagaliau jis griūte įgriūvo į mūsų apkasus. Jis buvo taip sudirgęs, jog tik kėtojo rankas ir žiopčiojo burna, nepajėgdamas išgauti jokio garso. Išsitaršiusi, prisivėlusi žemių ir pernykštės žolės, žila jo barzda virpėjo, kaip pašautas paukštis. Jis, matyt, neteko vilties ką nors ištarti, nes tą patį akimirksnį susigriebė už galvos ir griuvo vadui į kojas. Ir tada mes išgirdome kurtų balsą, einantį, tarytum, ne iš jo krūtinės, bet iš pačių žemės gelmių:

—Dėl dievo... jūsų motinos vardu... pradėkite!

Suakmenējš vado veidas nekrūptelējo nē vienu raumenēliu. Ne tik akimis, ne, visa savo esybe jis buvo išisiurbēs į laikrodį. Praējo kelios baisios sekundēs. Mūsų širdys taip mušē, jog atrodē, išsiplēš iš milinēs. Mes tik jautēme, kaip, nežymiai krūptelėjusi, ēmē kilti jo ranka. Ir juo aukščiau ji kilo, juo labiau mums trūko oro krūtinēs, mes troškome.

Ir staiga. Vado ranka švystelējo kaip žaibas žemyn. Tą patį akimirksnį siaubingas trenksmas perskrodē orą. Mums pasirodē, jog kažkas trūko mūsų krūtinėje ir visą kūną nukrētē palengvėjimo šiurpulys. Pradrioksėjo antra salvē. Trečia. Žemē pasidengē tokiais tirštais dūmais, jog sunku buvo patikėti esant dieną. Ir tarp neapsakomo bildesio, tratėjimo, švilpimo, suskambo vado balsas:

—Už Tarybų Lietuvą! Už Staliną! Pirmyn!

Mes šokome prie šitų prakeiktų tamsių ambrazūrų. Mes jieškojome jų nepermatomuose dūmų debesyse, tarp blaškomos žemės srovių. Bet jų nebebuvo. Čia nieko nebebuvo. Tie, kas laukē mūsų čia, kas tykojo kiekvieną mūsų judesį, gulėjo dabar tarp ištalžytų rąstgalių, tarp metalo nuolaužų, išdriokotos žemės žaizdose. Taip. Artilerija padarē savo. Dabar jie kliudē tik mūsų kojoms, nešančioms mus tolyn, į aukštumos skriauterę.

Mes pasiekēm aukštumos viršų. Ir tada tylus šūktelėjimas išsiveržē iš mūsų krūtinų. Mes sustingome. Kelių šimtų pirkų kaimas įlomyje liepsnojo nuo krašto iki krašto. Ar buvo vėjas? Nežinia. Tik dūmai, juodi, baisūs dūmai lėtai kilo į viršų ir sukosi kairėn, leidamiesi prie tyvuliuojančios upės ir uždengdami visą akiratį nuo mūsų akių.

— Padegē... Viską padegē!

Tai ištarē tas pats senis. Jis stovėjo greta manęs, spausdamas prie krūtinės šautuvą, ir buvo matyt, kaip "Adomo obuolys" visą laiką kykla jo gerkle ir ilgai ilgai laikosi pačioje pasmakrėje.

Bet tai buvo tik akimirka. Mes šokome vartis išsklaidytus ir bėgančius vokiečius, ir visiškai nepasijutom kaip patekom į ištisą liepsnos ir dūmų jūrą. Aplinkui buvo toks traškėjimas ir ugnies švilpimas, kad atrodē viso pragaro velnius čia susirinkus į puotą. Ir vis dėlto aš aiškiai išgirdau senio balsą:

—Čia, čia!

Išsidraikiusiais žilais plaukais, kaž kokia klaikia beprotybe degančiom akim, jis brovėsi

lyg vaiduoklis per ugnies ir dūmų sūkurius ir negalima buvo nepasekti jį. Mes perbėgome keletą daržų, pasukome kaimo pragyna, ir čia jis visu išibėgėjimu trenkėsi į liepsnojančios daržinės duris. Man atrodē, jei čia būtų buvusi mūro siena, ji nebūtų atlaikiusi jo smūgio. Bet čia buvo tik durys. Medinės, užrakintos daržinės durys. Jos atlaikē. Tyliai sudejavęs, senis susmuko prie jų. Bet jau kitą akimirka jis vėl stovėjo ant kojų, stvērē iškritusį iš rankų šautuvą ir pradėjo daužyti duris, daužyti kažkoku klaikiu įtūžimu. Aš neklausiau dėl ko ir kam. Kaip negalima buvo nebėgti pasukui jį, taip negalima buvo dabar nepadėti jam. Durys pasidavē. Bet tą pačią sekundę, kai mes norėjome veržtis į daržinės vidų, baisiu trenksmu susmuko perdegęs stogas ir pragariško karščio, ugnies ir kibirkščių banga atbloškē mus toli nuo gaisravietės.

Jūs klausiate, kas buvo toliau? Gerai, aš papasakosiu. Aš negreit atgavau sąmonę. Aplinkui jau buvo susirinkę mūsų kariai. Jie vartē dar tebežėruojančius nuodėgulus, traukē kai ką iš po jų, nešē tolyn ir guldē eilėmis. Aš priėjau artyn ir pažiūrėjau į dvi ilgas eiles. Čia ne visi buvo suaugusieji. Ne. Tarp didžiulių apanglėjusių gumulų buvo matyti nedidukai, keistai suriestomis kojomis ir rankomis tarytum sustingę apsigynimo padėtyje. Mano akys, matyt, buvo paliestos ugnies; jos be paliovos drėko deginančia drėgme. Vis dėlto pirmoj eilėj aš iš karto suskaičiau jų šešiolika, paskui dvidešimt, o paskui... Prie dvidešimt pirmojo palenkta žila galva. Taip, čia vėl buvo jis. Jis klūpojo pusiaugula žemėje ir tylėdamas glostē ranka kažką juodą. Du karėiviai su vargais pakēlē nuo žemės senį ir nuvedē.

—Eikite ir jūs į pertvarstymo punktą! Kiek kartų jums reikēs įsakyti?

Aš apsidairiau: kam tai sakoma? Netikėtai mano akys kryptelėjo į dešinę ranką. Ji visa buvo kruvina. Kada gi mane sužeidē? Ir kur dabar yra pertvarstymo punktas? Iš kelių šimtų bebuvo likę tik kelios trobelės, kurių sienos dar laikėsi. Aš nuėjau paskui karius, vedančius senį.

Ar jūs esate matę kaimo pirkios vidų? Platūs suolai, uosinis stalas, lopšys, spalvotais popieriukais išpuošta lempa palubėje. Visa tai, matyt, buvo ir čia. Sakau, buvo... Aš jau (Tąsa ant 138 pusl.)

DAINA APIE KARŽYĖ

SALOMĖJA NĒRIS

Ne apie didvyrius daina
Ir jų garbingą kelią...
Jos kelias trumpas. Ji jauna,
Linažiedžių akelēm.

Mažytė—paskui galvijus...
Ją šauksi, neprišauksi.
Argi tada tikėjot jūs,
Kad didvyrė išaugs ji.

Maryte mano, kur dingai?
Nūnai mama ją šaukia.
Jaunuolės draugės ir draugai
Tavęs mokykloj laukia.

Avelės tavo juodosios
Baltoj lankelėj miega...
Ar ne vėlai, man rodosi,
Ganyti jas pabėgai?

Ji kniūbso prie menkos šviesos
(Seniai visi įmigo).
Iš kur mergaitei tiek drąsos
Ligi aušros prie knygų?

Į šviesą didelę langai
Atsiveria plačiausiai...
Kur tu, Maryte, kur dingai?
Tavęs Tėvynė klausia.
Mes matēm... Braidė Nemune
Pavakary mergaitė,
Žydriųjų ežerų dugne
Akmenėlius ji skaitė.

Bet ne Marytė, ne jinai!
Miegoti saulė leidos.
Šilkiniai, šviesūs jos delnai
Blyškius nuglostė veidus.

* * *

Sakei—tau motina tėvynė,
Jos laisvė—tau seselė.
To kelio niekas nepramynė.
Mirties, pavojų kelio...

Nūnai tu stovi priešais mirtį,—
Krūtinei oro trūksta,—
Ten miestai, pelenu pavirtę,
Nuodėguliais berūksta.

Matai—į mirtį atsigręžus,
Kaip žūva milijonai,
Kaip brolius į vergiją veža
Akli, kurti vagonai...

Sunkiausiu pasukai keliu—
Erelių partizanų.
Tu nesakysi—negaliu,
Brangi mergaite mano.

Gimtieji tavo ežerai
Jau ašarom pasruvo.
Pušyno tamsžaliai gaurai
Juodais šešėliais griūva.

* * *

Jie buvo prieš apsupti,
Į šaltą upę šliejos.
Ir ji pavasarį plati
Krantuosna išsiliejus.

—Gimtoji upė nebaisi!
Prabilo partizanė,—
—Ko stovit, drebate visi?
Štai, plaukit paskui mane!

Veidai paraudo nuo rasos,
Bangų rasos ledinės—
Iš kur mergaitei tiek drąsos,
Tiek valios geležinė?

* * *

Daug priešų krito... ir draugai...
Jinai viena beliko.
Plėšikų rankose. Blogai.
Žiauri mirtis jos tyko.

Net paskutinė granata
Nūnai nepasigailėjo.
Gal būt, per daug mergaitė ta
Gyvenimą mylėjo?

Kankinkit, budeliai, smarkiau,
Iškęsiu, nedejuosiu,—
Akmuo teprakalba veikia,—
Draugų jums neišduosiu.

Čia mano žemė, Lietuva!--
Drebėkit, atėjūnai!

Čia milžinų dvasia gyva,—
Jūs žudote vien kūną.
Nuslūgo budelių narsa.
Jie liko nugalėti.
Iš kur mergaitei ta drąsa
Taip atkakliai tylėti?

* * *

Gelsvoje saulėje kviečiai,
Laisvi siūbavo vėjai— —
Akim tu atvirom plačiai
Į tuos laukus žiūrėjai.
Žalesnis už lapus žalius
Ten klykavo žalvarnis,
Ir gainiojo debesėlius
Malūnas plačiasparnis.
Nerimo Dukšto ežeras,
Banga bangelę ginė.

Kokia graži pro ašaras,
Kokia graži tėvynė!

* * *

Paskui į šoną palenkta
Nusviro tau galvelė...
Mes atsiminsim dieną tą,
Ir vykdysim tą valią.

Laisvi bus tavo ežerai
Ir tavo kalvos žalios— —
Ir dainos paminės gerai
Nepaprastą mergelę.

* * *

Susidomėjo apie ją
Pati Maskva pražilus.
Ji—Melnikaitė Marija,
Iš Ežerėnų kilus.

Žadėta Žemė

(Iš ciklo "Nelaisvėj Likusiai")

Tą dieną saulė ežero dugne spindėjo,
Ir jo paviršius buvo lyg veidrožio stiklai.
Apsnūdęs melduose tyliai šiureno vėjas,
Tiktai sidabrą taškė kilnojami irklai.

Vežiau tave kaip nuotaką pačioje jaunystėj.
(Dar ir dabar tą šviesią valandą matau.)
Tu man žvaigžde žadėjai švystelt,
O aš tada žadėjau šviesią laimę tau.

Norėjau, kad gyvenimas tau būtų,
Kaip saulėj ežeras ramus,
Kad ašara graudi iš sielvarto nesrūtų,
Dangaus giedra lydėtų tavo troškimus.

Ir aš tikėjau tavo meilės žodžiams,
Ir tu tikėjai mano pažadams.
Kaip laimę ateitį tau šviesią rodžiau,
Sakiau, kad niekada ji mums netems.

Taip plaukėme abu nulieti saulės,
Svaiginami kaitra alsuojančių laukų.
Kaip pasaka žavi atrodė mums pasaulis,
Ir buvo gera taip, ir buvo taip puiku.

Tiktai lyg išpėjimo ženklas mus lydėjo
žuvėdrų šauksmas klykiančiai kimus.
Tą dieną saulė ežero dugne spindėjo,
Ir jo paviršius buvo nuostabiai ramus.

Dabar kas nakt man vis sapne vaidenas
Ir ežeras, ir šviesūs mano pažadai.
Lig šiol tik audroje mes su tavim gyvenom,
Ir tu žadėtos laimės dar niekad neradai.

Kostas Korsakas.

Donelaitis

Miestai ir miškai, upelio krantas,
Tilžė, Lazdynėliai, širvinta.
Prūsų Lietuva! Kur miega Mantas,
Kur palaidota narsi tauta.

Amžiasis trypė vokietis tą kraštą
Ir į grendimą sumindė jį tvirtai.
Mums gyvi teliko Donelaičio raštai,
Skambūs dar lietuviški vardai.

Karžygiu mes Donelaitį šiandie minim,
Kurs laimėjo didžią kovą mums.
Priešas kirto kumštį geležinėm,
O jisai—kalbos gimtosios gražumu.

Jo saulelė, kai laukus ji budina,—
Geraširdė būriška mama.
Žvanga žiemos broliai—vėjai rudenio...
Mielo kakalio jaukioji šiluma.

Paskui arklą kūprina per pūdymus
Ten lietuviai baudžiatvos naguos.
Būrų būryje pats būras būdamas
Tegalėjo taip širdingai juos paguost.

Jis rinktiniais žodžiais priešus plūdo,
Samojaus juos čaižė botagu.
Mūsų gi tauta—kitokio būdo:
Lietuvą iš kraugerio nagų

Išvaduoti gali ginklais plieno
Ir netrukus išvaduos.
Suskambės pavasarėlio dienos,
Laisvės gėlės sužydės veiduos.

Salomėja Nėris.

LIETUVOS KOVŪNAMS

Po ilgo mūšio nevienodo,
Baisaus nervų įtempimo,
Jisai ilsėjosi prie sodo
Laukdams naujo paliepmo.

Kai kramtė duoną kietą, sprangią,
Jam kąsnis springo gomuryj,
Sąnariai tirpo susirange
Nuvargusiam kožnam naryj.

Ir taip jam duona burnoj springo,
Kad badą kenčia jo šalis,
Nes nuo gyvenimo audringo
Skradžion nugrimzdo jos dalis.

Jautė, kai broliai badu miršta,
Sesės, kaimynai ištremti,
Apiplėšti, kai nėndrės virsta,
O jų jų siekiai sutrempti.

Jo ausyse garsai virpėjo
Pasikukčiojimų raudoms
Visų, kuriuos apgauti spėjo
Žmogėdros savo pabaudoms.

Tik kai komanda nuaidėjo:
“Pirmyn už tėviškės kančias!...!”

Kovūnai žygin eit pradėjo,
Svajones sekė degančias.

Už mūsų brangiąją tėvynę
Už žemę apnyktą šunų,
Už širdis tas, kurias pamynė
Kurkos patrakusių hunų.

Didžioj nelaimėj priešas siuto
Tarpe nualintų minių,
Lietuvio kūnas čia pajuto
Didybės keršto tvenkinių.

Jam naujos spėkos atsirado,
Atminus motinos kančias,
Kuri tiek ašarų prarado,
Skriaudas tik gavo degančias.

Ir duona saldi pasidarė,
Kad jinai duoda tiek spėkos
Išguiti tuos, kurie pridarė
Tiek pražūtis ir paniekos.

Už atneštą skriaudų baisybę
Jis ėjo priešui atmokėt,
Kad sugražinti vėl teisybę,
Kad leisti saulei užtekėt.

A. Dagilis.

Partizanams

Ryto auštantį gražumą
Apdainuoja veversys,
Jūsų darbų išnašumą
Jis pasauliui apgarsys.

Kiek privargot, iškentėjot
Dėl tėvynės Lietuvos,
Kai su žvėrimis kovon ėjot—
Niekas to nepakavos.

Už mūs žmonių baisią mirtį,
Už jų ašarų klanus:
Jūs barbarams smogiat kirtį,
Sunaikinat jų planus.

Jūs kraujais laukai aptekę,
Jūs pagieža nuplauti,
Žuva naciai jums patekę,
Krinta niekšai nukauti.

Per šimtmečius jie mus puolė,
Jie vis geidė mus praryt,
Kentė Lietuva varguolė,
Kai jie bandė ją maryt.

Jūs atmokat piktadėjams,
Jūs atmokat su kaupais
Barbarizmo išradėjams
Su kryžiokiškais raupais.

Jūs pagelbėsit ištrenkti
žvėris iš savo šalies,
Ir mokėsit ją prirengti
Prie šviesios, naujos dalies.

Jūsų darbų išnašumą
Apdainuoja veversys,
Ryto auštantį gražumą
Jis pasauliui apgarsys.

A. Dagilis.

Žolės Stiebelis

Pro mažytį blindažo langą,
Ten giliai, giliai po žeme,
Spindulys, mums priminęs dangų,
Ėmė juoktis blyškia dėme.

Ir toj vietoj, kur jis sušildė,
Tarp sienojų rimtų, tylių
Prasikalus žolė sužvilgo
Blyškiu, jaunu, žaliu stiebeliu.

Mes nekūrėm blindaže laužo.
Beveik nutarėm mest rūkyt,
Kad tas blyškus stiebelis augtų
Ir suleistų giliau šaknis.

Vl. Mozūriūnas.

Kelių Nepastoja

Šalna mūs gėlyną
Anądien nušaldė,
Ir žydinčiai grožei
Ji liepė sunykti;
Kas priešintis bandė
Tam jos paliepipui,
Su tuo ji išdrįso
Ir bartis ir pykti.

Šiandieną jau sniegas
Užkloja mūs žemę,
Tekėjimą upės
Jau ledas suvaržo;
Pažvelgęs į lauką,
Jei nori sau—džiaugkis
Iš vaizdo naujučio—
Baltuojančio daržo.

Bet jausmas įkaitęs—
Šalnos nepabūgsta,
Jis ryžtasi siekti,
Ko siekti norėjo;
Tas jausmo gėlynas
Šalnomis atsilaiko,—
Ir rytą žydės jis,
Kaip vakar žydėjo.

Kam jausmas neliauja
Pavasari jausti,
Tam sniegas ir šaltis
Kelių nepastoja,—
Kai planą turi jau
Kelionei paruoštą,
Tada—be derybų—
Sau kelk pirmyn koją!

Stasys Jasilionis.

TYLOS SEKUNDĖS

(Tąsa ant 134 pusl.)

čiau, kaip po kojomis gurgžda indų šukės,
peržengiau viduaslin suverstus suolus, baltas
stalo nuoskilas, išblokštą lopšio patalėlį, ir vis
dėlto nesuradau kur prisėsti.

—Ką jie padarė... ką jie padarė...—šnib-
ždėjo senis.—Ak, kodėl man pasisėkė ištrūkti!

—Ar ten buvo jūsų žmona?

—Ir duktė...

—Tai jūs ir dukterį turėjote?

—Ir anūką...

Staiga jis puolė prie išdaužytų lango rėmų,
persivėrė per palangę ir suriko:

—Dega!

—Kas? Kur?

Jis mostelėjo ranka tolumoj dunkstančio
kaimo link. Taip. Ten kilo tamsiai rusvi dū-
mai.

Kitą akimirką mes jau buvome lauke ir bė-
gome puriomis dirvomis, iki skausmo gniauž-
dami šautuvus. Aš nejaučiau jokio rankos
skausmo.

Ir čia pajutau klaių šiuropą visame kūne.
Šaltas prakaitas išmušė kaktą, o dantys taip
kaleno, jog skaudėjo žandikaulius. Ne, ne iš
baimės. Šį kartą mane visą krėtė drebulys ir
ėmė siaubas nuo minties, jog pabūklai gali
staiga nutilti, ausys nebepagaus minų ir svie-
dinių sprogimo, o aš vėl galiu atsidurti apka-
se, greta žiūrinčio į laikrodį vado.

Kodėl jūs pakėlėte antakius? Ką? Jūs sakote,
kad vadas skaičiuoja sekundes? Taip. Bet ar
jūs žinote, kaip vadinasi šitos sekundės?

Jos vadinasi—fronto tyla.

Dabar jums aišku, kas fronte yra baisiau-
sia? Taip? Na, tada aš ir baigsiu.

NESULAUKIMAS!

LIUDAS GIRA.

Kaip ir prieš šimtmečius, Vilijos srovės
Teka papėdėj pilies Gedimino;
Kaip ir prieš šimtmečius, laisvę ir šlovę
Vilnius, nors pavergtas, saugo ir gina.

Kaip ir prieš šimtmečius, Nemuno vandens
Ties Aleksotu krantus tebskalauna;
Kaip ir prieš šimtmečius, nenusigandęs,
Vokiečiui spirias lietuviškas Kaunas.

Vokietis manė, staiga mus užpuolęs,
Kad bent šį kartą įvyks jo troškimas,
Kad mus parblokš tas ūmus žvėries šuolis
Ir Lietuva nusilenks jam aprimus.

Vokietis manė: valdžia jojo šičia
Įsigalės pagaliau jau šį kartą.
Bet, kaip prieš amžius, lietuviškų gryčių
Dešimčia spynų jam uždari vartai.

Kaip ir prieš amžius, kai kardas ir kryžius
Vokiečiui šalį pavergti šią bandė,
Ginti jos laisvę yra pasiryžę
Vilnius ir Kaunas taipogi ir šiandie.

Gali pavirst pelenais mūsų pilys,
Gali upeliais tekėti mūsų kraujas,—
Lietuvą mes da karščiau tiktai mylim,
Juo atkakliau jos vaikai tiktai kaujas.

Gali iškristi net kardas iš rankų
Ir sužvangėti retėžiai ant kojų,
Bet Lietuvos laisvės meilė nesenka,
Nors laikinai ji tos laisvės nustoja.

Taip ir dabar. Ir dabar ypatingai,
Kai Lietuva tarp šešiolikos sesių
Laisvę ištikro kurti ėmė džiaugsmingą,—
Ryžto nejaugi mažiau savy rasim?!

Ne, niekados: Kas tikrai savo žemę,
Myli ir eina išvieno su liaudim,
Kam nėra protas atbukęs, aptemęs,
Pinklėse tas visose susigaudys.

Ant pavadžių nenueis tas fašisto,
Tarp išdavikų ir niekšų nebus to.

Kerštą prisiekęs, jis, kupinas ryžto,
Priešam taip keršys, kad jie tai pajustų.

Jau jis mokės atmokėti už skriaudą
Lietuvai, tėviškei, mylimiems savo,
Už brolių kraują, už motinos raudą,
Už tai, kuo žemė skausmingai alsavo.

Taip. Apsiriko teutonas ir vėlei:
Kaip ir jo kryžiai kadaise, lietuviui
Svastikos voras širdy nūn sukėlė
Vieną tik kerštą ir kovą dėl būvio.

Kovą ir kerštą be gailėsčio jokio,
Tik neapykantą, tik prakeikimą,
Mūsų ryžtingąjį—“Nepasiduokim!”
Mūsų lietuvišką—“Nesulaukimas!”

Nesulaukimas, kad žalią mūsų veją
Mindžiotų batas nelabo fašisto!
Nesulaukimas! Nuo Palangos žvejo
Lig dzūko gryčios tas šūkis jau sklįsta.

Gūžiasi kerštas, kur Panerių girios
Supa girliandom žaliom Vilnių seną,
Tegu jis šiandie tarytum apmiręs—
Rytdienos pergale ten jau rusena.

Sklįsta ir Nemuno slėnyje renkas
Į vis stiprėjantį rūstųjį griausmą.
Ir aplink vokiečių veržiasi lankas
Mirtina kilpa kerštaujančio skausmo.

Nebeišvengt jam baismės nupelnytos
Vokiečiui, ne, už skriaudas mūsų, už kraują!
Motinos, dukterys, marčios, anytos—
Teisiojo keršto kadai reikalauja!

Ir, nors da budeliai siunta, kaip siutę,
Nors da gausėja jų siautulio aukos,—
Noksta ten karštas rūstus rugiapiūtis,
Greit Lietuva siaubo pančius nutraukys.

Bliksi akys rūsčios keršto ugnelės
Taip darbininko, taip sodžiaus artojo.
Nors prispausta, Lietuva ražos, kelias,
Kovai trimitų šaukimą kartoja.

Didysai šūkis, kurs fronto abipus
Griaudžia skardžiau vis tarybiniuos plotuos,—
Aidi ir vokiečio atimtuos sklypuos,
Dėl kurių šimtmečius liaudies kovota.

Griaudžia ir siaudžia, kaip senasai šilas,
Nė valandėlei neliaudamas griausti.
Kyla tauta, šitą šūkį pamilus,—
Niekis retėžiai, kuriais ją apkaustė!

Jungia laisvuosius ir pavergtus šiandie
šūkis:—“Mirtis okupantam, banditam!”
Grūdinas mūsų kovotojų grandys.
Ginklas smarkėja, kovoj išbandytas.

Briansko miškuos rusas, laisvei prisiekęs,
Pinsko pelkynuos narsus bielorusas
Su Ukrainos sūnais priešą pliekia,
Ar atsiliktų gimta šalis mūsų?!

Neatsiliks ji! Lietuvių nebaisūs
Priešo juk gresmė nē kartuvių briaunos.
Žino lietuviai: netrukus ateis jau,
Grįš vėl namo jos vaduotojai šaunūs.

Grįš ir paduos ranką draugišką, tvirtą,
Grįš ir baigs šluot iš šalies sėklą pikta.
Kolei gi grįš—jam pačiam tenai skirta
Vykdinti rūstųjį niekšam verdiktą.

Niekams laimėjimas pats neateina.
Ir be aukų jo negausi taipogi.
Nors Lietuva paversta nū kalėjimu,—
Šugeba budeliams būklę jų blogint.

Žvanga po vokišku traukiniu bėgiai—
Laukia jo tolas ir Bikfordo šniūras.
Sprogdams garvežys nykiai sužviegia
Ir su vagonais į šipulius gūra.

Naktį ir dieną, iš krūmų, iš griovio,
Vokietį seka lietuvninkų kerštas.
Tartum, Kęstučio atgijo senovė,
Kad vėl garbingai narsa pasireikštų.

Purtosi, kelias šalėlė gimtoji,
Lemiamai kovai prieš vokietį ruošias.
Pagiežos šūkį kas gryčia kartoja
Laukdama teismo žmonijos judošiui.

Gema ir giesmės rimties bei ryžtumo,
Pasiukojimo, keršto liepsningo!

Aidi šilais jos, ir sodais, ir krūmais,
Sprogstant ten lapam, ir krentant, ir snin-
[gant.

Ir iš kiekvieno giesmių šitų posmo,
Net iš mūsų sopēm patvinusio skundo—
Skardi tikėjimas, kad nukovosme
Piktąjį priešą. Ir žygdarbiu gundo.

Gundo ir viltimi drąsina liaudį
Josios sūnų jai tos kuriamos giesmės,
Kaip kad vaidilų laikais kadai gaudė.
Gauskite! Mes gi jūs žodį tesėsme!

Gauskit po visą mūsų šalį! Garsiausiai
Gauskite mūsų širdys' ir darbuose!
Balso Tėvynės vaikai jos paklausę,
Kurstomi, smarkiau da kovosim!

Tegu švenčionys, šiauliai ir Alytus,
Panevėžys, Utena ir Mažeikiai
Švino ir plieno negaili banditam!
Žengiančią laisvę teskubinas sveikint!

Kovas Kęstučio teprimena Trakai,
Džiūgo vertais te Telšiai pasirodys!
Žemė pati ten lietuviui įsako,
Koks turi būti jo vokiečiui žodis.

Tegu gyvatė da gresiamai šnypščia,—
Dienos, žinokit jau jos suskaitytos.
Šen, Ukmergė, Zarasai ir Anykščiai,—
Smūgį prakeiktajai kitą po kito!

—Nešdinkis, vokietis,—šūktelk, Merkinė.
—Nešdinkis, niekše!—pritarkit, Kybartai!
Valanda tau greit išmuš paskutinė,
Ne tavo sėjai mūsų dirvos išartos!

Ne tavo dalgēm javai mūsų ir lankos,
Ir rankos mūsų ne fabrikam tavo!
Veikiai rašyti perkūnai baigs trunkūs,
Ką mūsų kraštui skriauda padiktavo!

Te nenurimsta nē miestai, nē sodžiai!
Vokiečio galią, kur stengia, tegriauna!
Te jų vardai priešui baimės taps žodžiais,
Patys pirmieji gi—Vilnius ir Kaunas!

Juk prisimins savo senąją šlovę
Sostinė didžiojo mūsų Gedimino!
Nors ir nekartą kryžiuočiai ten briovės,
Jungo jų Vilnius tada nepažino.

Algirdo kovos ir Vytauto žygiai
Irgi iš Vilniaus garsėjo pasauly.
Panerių klonius galėtum išlyginti
Ten vokiečių paguldymom makaulėm!

Tik jau seniai tatai buvo. Pamiršo
Vilnius per šimtmečius garbę gal seną?
Ne, geležinis jo vilkas, įniršęs
Priešui parodys da, kad jis gyvena!

Nepagailės Vilnius kraujo tam savo,
Bet da daugiau priešų rudojo kraujo.
Senąją garbę juk tam jis atgavo,
Kad da vainiką pridėtų sau naują!

Tad, susikaupęs, plačiai išsirežęs
Nuo suterenų lig aukštų pastogės,
Jis da istoriją savo pagražins
Vokiečiui kumščia lietuviška smogęs.

Miestas, kurs matė narsuolį Vaidotą,
Vokiečio taipgi ir nūn nepabūgo.
Čia, kur nuo amžių dėl laisvės kovota,
Jam ir šiandieną taip jau nesaūgu gan.

Žėdnas akmuo čia juk žino, kiek kentė
Miestas senelis nuo rudo grobiko.
Todėl jo gatvėm ir miesto pakrantėm
Giltinė ypačiai mėgsta jį tykoti.

Kaunas—atstovas narsumo lietuvio!
Skauda didžiai jam, kad priešas čia švaistos.
Tad vis dažnės partizaniniai šūviai,
Kur Aleksotas, žalikalnis, "Maistas."

Taip! Mūsų miestai išdrįs da sukilti,
Da jie įrodys, kad priešo nebijo.
Dinamitu sprogs "Ostlando" patiltėj,
Griaudami amžiam fašizmo vergiją!

Mūs darbininkai, valstiečiai, jaunimas,
Miestai ir sodžiai, vienybėn suėję,
Mūsų Tėvynė visa vėl atgimus,
Nepabijoj stot prieš rudą engėją!

Jaučia tatai jau ir šiandie satrapas.
Jaučia ir bala iš pykčio. Bet argi

Vien tik iš pykčio? Ne, jaučia: per trapūs
Tie jo retėžiai, kur Lietuvą vergia.

Žino tai Rentelnai ir Kubiliūnai,
Žino ir veltui žinojimą šitą
Stengias užgniaužti. Jis sąmonėj tūno
Toks įkyrus, kaip svetys neprašytas.

Nebenutildys jo kuždesio lėto
Egzekucinių būrių salvės* tarškios,
Nė gobšiom rankom į spintas sudėtos
Mūsų gerybės to jiem neišblaško.

Nė Lietuvos da neišbaigtas "špekas,"
Nė Francūzijoje prisivogti vynai,
Nė prievartavimai moterų. Niekas
Budeliams baimės jų nenuslopina!

Nuolat jiem tenka labiau vis būdėti.
Vargina šitai. Numigti neduoda.
Jaučias lietuvis vis laisvas pilietis!
Vargina budelius mintys tos juodos.

Ir nebnurimsite jau nuo minčių tų!
Nenuslopinsit jų žmogžudžių šūviais!
Nenuslopinsit! Juk patys pajutot,
Jog Kubiliūnai—tai da ne lietuviai!

Žengia jum kerštas už siaubų tą rytą,
Kur gaisrų dūmuos mum saulę panardė,
Už Palangoj vaikučius sudraskytus,
Už žėdną kapą aukų jų bevardį.

Už Melnikaičių kančias ir jų kraują
Ir už Miliūnų nykiuosius degėsius
Atpildo žemė rūstaus reikalauja—
Sąskaitas tas greit, jau greitai suvesim.

Vilija teka pro Vilnių į Kauną,
Kužda miškai nuo ginkluotų mūs brolių.
Nemunus Kauno pakrantę skalauna.
Lietuva ruošiasi lemiamam šuoliui.

Pavasaris, 1944 m.

*Šautuvų papliupos, šaudymas.

VAISTINGI LIETUVOS LAUKŲ AUGALAI

DR. J. F. BORISAS.

Labai svarbus sveikatos šaltinis randasi Lietuvos žolėse. Gaila, kad niekas nepasistengė aprašyti apie įvairias Lietuvos žoles, kurios buvo vartojamos įvairių ligų gydymui per ištikus kelis šimtus metų praeityje. Lietuvos vaistžolės yra labai turtingos įvairiais skystimais, iš kurių galima išimti daug įvairių gyduolių, kurios gali būti vartojamos po visą pasaulį.

Štai, kad ir toks taip labai naudingas vaistas, kaip penicillin, kurį šiuo tarpu Amerikoje vadina "stebūklingu vaistu." Bet jis nėra joks stebūklas Lietuvos moterims. Lietuvoje buvo žinoma per ilgus laikus, kad ant žaizdos reikalinga uždėti voratinklių. Mūsų motutės nueidavo į tvartus, paimdavo voratinklį ir apvyniodavo žaizdą. Ir greitai toji žaizda užgydavo! Dabar yra auginami voratinkliai dėl penicillino. Voratinklis ir voratinklio pelėsiai yra dvynukai su penicillinu. Tos pačios giminės ir tokiu pačiu principu yra auginamas penicillinas kaip voratinkliai. Iš voratinklio yra daroma gyduolė penicillin!

Mūsų šalyje plačiai yra tobulinami sulfa vaistai. Anglijoje šiuo tarpu daugiausia rūpesčių ir darbo pastangų yra dedama į *Vivipillen*. Tai yra nauji pelėsiai, kurie, sakoma, išgydys visokių formų vėžį. Tuo tarpu profesorius Alexandras A. Bogomoletz, Maskvos universiteto biologas, su dideliu savo štabu rūpinasi vėliausiu "Anti-Cancer Serum." Yra žinių, kad jo pagamintas ir išrastas dėl vėžio naikinimo serumas jau daug gero padarė, išgydydamas tūkstančius žmonių.

Žinoma, kad tas viskas neturi daug, bendro su Lietuvos augalais, tačiau geras daiktas turi būti panaudotas dėl visos žmonijos gerovės. Mums atrodo, kad gyvenimas žmogaus po šio karo bus pailgintas iki 125 metų!

Sovietų Sąjungos homeopatikai pripažįsta, kad Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje vaistingi augalai turi savyje daug paslapčių. Lietuvos buvusi Smetonos valdžia mažai rūpinosi įvairių medikamentų tobulinimu. Aišku, kad Lietuvos tarybinė vyriausybė tuomi tikrai rūpinsis.

Čionai paimsime bent keletą vaistžolių, ypatingai tokių, kurias mes visi gerai žinome.

APYNYNS: Mes atmename, kad Lietuvoje apyniai auga visur. Cheminė sudėtis apynio yra maždaug tokia: kalio 2 nuošimčiai, natrio .22%, kalkių 2.092%, magnezijos .81%, geležies oksido .17%, fosforo rūkštis .68%, sieros .33%, titnagio 1.5%, chloro .43%, azoto 2.5%, ir dar kitų įvairių elementų. Iš šitos cheminės apynio sudėties matosi, kad apynyje gali būti daug gerų vaistų, kurie yra naudingi dėl visos žmonijos gerovės. Visa paslaptis yra tame, kad visi augalai ima sau mineralinį maistą per savo šaknis iš žemės. Gi maistas randasi žemėje įvairiuose cheminės sudėties junginiuose. Skirtingi augalai reikalauja skirtingo maisto, o toks nevienodumas sudaro skirtingą chemiją pačiame augale. Mums yra žinoma, kad Lietuvos apyniai yra turtingiausi savo cheminėmis medžiagomis iš visų žinomų apynių.

AGUONA. Lotyniškai užsivadina *Papaver Somniferum*. Visi lietuviai gerai pažįsta aguoną. Tai yra labai charakteringas augalas. Aguonoje randasi opijus, morfinas ir dar apie 19 kitų gyduolių. Viso labo aguonoje yra žinoma apie 21 skirtingas vaistas. Lietuvos aguonoje randasi apie 18.02 nuošimčių morfino, tai yra lygiai tiek, kiek ir Indijos geriausioje aguonoje. Lietuvos aguonos yra pargabentos iš Indijos keli šimtai metų tam atgal. Persijos aguonoje randasi tik 8.56 nuoš. morfino, Kinijos aguonoje randasi tik 6 nuošimčiai morfino. Kaip matome, Lietuvos aguonoje yra daug morfino, o be morfino tūkstančiai bei milijonai žmonių numirtų į vienus metus. Morfinas yra labai naudingas vaistas dėl visų žmonių.

ANKŠTPIPIRIS. Lotyniškai užsivadina *Cap-sicum Annuum*. Tai labai kartus pipiras. Iš ankštšpipirio galima išsunkti daug gerų gyduolių. Iš šio augalo yra daromas geras tinktūras, naudingas dėl geresnio skonio valgyti. Kita, yra labai naudingas dėl marinavotos mėsos, o taip pat yra geras dėl nervinių ligų, ypatingai dėl tokių ligonių, kurie nori

save nusižudyti iš priežasties nervų suįrimo. Prie mėsiškų valgių bei užkandžių, gelbsti daug dėl sulaikymo kūno iškrypimo, tukimo. Svarbi gyduolė iš visų pusių. Ji gerai auga Lietuvos žemėje.

ARNIKAS. Lotyniškai užsivadina *Arnica Montana*. Šis vaistas mažai yra užtinkamas Lietuvoje, bet auga daugiausia apydrėgnėse pievose, kaipo laukinis augalas. Tačiau sąlygos dėl jo yra geros. Vaistams yra naudingas ir turi plačią rinką po visą pasaulį.

ČEBATĖLIAI. Lotyniškai užsivadina *Aconitum Napellus*. Šis nepaprastai nuodingas augalas yra labai gražus ir turi plačią istoriją iš gilios senovės, žinomas per kelis tūkstančius metų. Maistas, kuriuo šis augalas maitinasi, turi gilią chemiją ir todėl čionai nebandysiu ją aiškinti, nes tai užimtų daug laiko ir vietos. Mums labai svarbu, kad iš jo pagamintos gyduolės labai plačiai yra varto-

jamos po visą pasaulį ir jis labai gerai auga Lietuvos žemėje. Rinką turi labai plačią.

DURNAROPĖ. Lotyniškai užsivadina *Datura Stramonium*. Šis augalas yra gerai lietuviams žinomas. Jis yra atneštas iš kitų kraštų, kaip Persijos, ir gerai prigijo Lietuvoje. Naudingas gydyme įvairių ligų. Turi plačią rinką ir įdomią chemiją. Mūsų šalyje yra plačiai naudojamas dėl įvairių proto ligų gydymo.

Kiti sako, kad Lietuva gamtiškai nieku geru nėra apdovanota, kad ji yra biedna ir tt. Tai netiesa. Apyniai, aguonos, ankštpipiris, arnikas, durnaropė, voratinklis, yra turtas ir naudingas visos žmonijos gerovei. Tik iš mažų daiktų išauga dideli. O gal Lietuvoje randasi ir labai daug brangių turtų, apie kuriuos mes nieko nežinome? Pavyzdžiui, aš manau, kad iš tų visų didelių dzūkijos kalnų pieskų ateityje bus galima statyti gražiausi namai. Plastiškai chemijai pioskos yra labai naudingas daiktas.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AND MARCH 3, 1933.

of ŠVIESA, published quarterly at Brooklyn, N. Y., for October 1st, 1944.

State of New York
County of Kings

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid personally appeared D. M. Sholomskas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Šviesa and that the following is to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid, publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Act of March 3, 1933, embodied in section 537, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publishers, editor, managing editor, and business managers are: Publisher American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of the stockholders owning or holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given.) American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., President, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y. Secretary, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., Treasurer, Eva Mizara, 427 Lorimer St., Brooklyn, N. Y.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, of other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also in cases where the stockholder or security holder appear upon the books of the

company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said, two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the twelve months preceding the date shown above is (This information is required from daily publication only).

D. M. SHOLOMSKAS,
Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 26 day of September, 1944.
(Seal)

LILLIAN COLWELL,
Notary Public.

Kings County
Kings Co. Clk's No. 493
Reg. No. 159C5.

(My commission expires March 30, 1945.)

Lietuvių Darbininkų Susivienijimo Jubiliejinis Vajus

Štai Kodėl Visiems Naudinga Prie LDS Prigulėti:

1. LDS yra finansiniai tvirčiausia lietuvių fraternalė organizacija, todėl saugiausia prie jos priklausyti. O kad LDS yra finansiniai tvirčiausias, tai parodo ir apdraudos departmentų ir aktuarių raportai.

2. Šiuo metu naujiems nariams nereikia mokėti įstojimo mokesčio. Tuomi jie gali susitaupyti kelius dolerius. LDS mėnesinės mokesčys pusėtinai žemos.

3. LDS turi gerą apdraudos pasirinkimą. Nauji nariai galima įrašyti nuo 2 metų iki 60 metų amžiaus. Iki 16 metų amžiaus įrašomi į vaikų skyrių, kuris turi sekamus apdraudos laipsnius: \$100 ir \$150 paprastos apdraudos, \$300 ir \$500 20 metų endowment apdraudos. Turintieji 16 metų ar daugiau galima įrašyti į paprastos apdraudos \$150, \$300, \$600 ir \$1,000 laipsnius, arba į 20 metų endowment apdraudos \$300, \$500 ir \$1,000 laipsnius. Nuo 45 metų iki 50 metų amžiaus tegalima įrašyti iki \$600. Nuo 50 metų iki 60 metų amžiaus tegalima įrašyti ant \$150 ar \$300 apdraudos.

4. Į pašalpos skyrių gali įsirašyti nuo 16 metų iki 50 metų amžiaus. Pašalpos skyrius turi sekamus laipsnius: \$6, \$9, \$12 ir \$15 į savaitę.

5. LDS turi Nepaprastos Pagelbos Fondą. Iš to fondo teikiama nepaprasta pagelba tiems LDS nariams, kurie, dėl vienokios ar kitokios priežasties, randasi dideliu nedateklui; kurie negali gauti jokios paramos bei pagelbos iš kitur; kuriuos paliečia liga ir kurie išėmę visą pašalpą netenka jokios paramos. Taipgi iš to fondo duoda stipendijas biedniesiems LDS nariams jaunuoliams studentams, besisiekiantiems augštesnio mokslo. Į tą fondą nariai moka kasmet po 20 centų.

6. LDS turi Bedarbių Fondą, kuris bedarbiams nariams skolina pinigų pasimokėti duokles. Daugelis LDS narių bedarbės metu yra tuo fondu pasinaudoję.

7. LDS yra ne tik apdraudos ir pašalpos organizacija, bet taipgi svarbi Amerikos lietuvių kultūros ir apšvietos įstaiga. Lietuviui visada naudingiau prigulėti savo lietuviškoj organizacijoj ir bu davoti tą organizaciją, kad ji galėtų daugiau naudingų darbų atlikti apšvietos ir kultūros srityje, palaikyme lietuviybės, organizavime lietuvių jaunimo ir tt.

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas

419 Lorimer Street
Brooklyn, 6, N. Y.

